

16. RIADNE VŠEOBECNÉ ZHROMAŽDENIE SYNODY BISKUPOV

INSTRUMENTUM LABORIS

PRE DRUHÉ ZASADANIE

(2. – 27. október 2024)

Ako byť misijnou synodálnou Cirkvou

Skratky

- AG DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dekrét *Ad gentes* (7. december 1965)
- CD DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dekrét *Christus Dominus* (28. október 1965)
- CTI MEDZINÁRODNÁ TEOLOGICKÁ KOMISIA, *Synodalita v živote a v misii Cirkvi* (2. marec 2018)
- DKE GENERÁLNY SEKRETARIÁT SYNODY, *Za synodálnu Cirkev. Spoločenstvo, spoluúčasť, misia. „Rozšír priestor svojho stanu“* (Iz 54,2). Pracovný dokument pre kontinentálnu etapu (2022)
- DV DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dogm. konšt. *Dei Verbum* (18. november 1965)
- EC FRANTIŠEK, apošt. konšt. *Episcopalis communio* (15. september 2018)
- EG FRANTIŠEK, apošt. exhortácia *Evangelii gaudium* (24. november 2013)
- GS DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, past. konšt. *Gaudium et spes* (7. december 1965)
- LG DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dogm. konšt. *Lumen gentium* (21. november 1964)
- LS FRANTIŠEK, encyklika *Laudato si'* o starostlivosti o náš spoločný domov
- PE FRANTIŠEK, apošt. konšt. *Praedicate evangelium* (19. marec 2022)
- SS XVI. RIADNE VŠEOBECNÉ ZHROMAŽDENIE SYNODY BISKUPOV, súhrnná správa *Synodálna Cirkev na misii* (október 2023)
- SC DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, konštitúcia *Sacrosanctum concilium* (4. december 1963)
- UR DRUHÝ VATIKÁNSKY KONCIL, dekrét *Unitatis redintegratio* (21. november 1964)

Úvod

*Pán zástupov pripravil na tomto vrchu všetkým národom
hostinu hojnú, hostinu s vínom, hojnosť vyberanú, víno najjemnejšie.
A zničí na tomto vrchu závoj, rozvinutý nad celým ľudstvom,
a prikrývku, čo zakrýva všetky národy.
Zničí smrť navždy a Pán, Jahve, zotrie slzu z každej tváre
a hanbu svojho ľudu odstráni z celej zeme, lebo Pán hovoril.
Iz 25, 6 – 8*

Prorok Izaiáš predstavuje obraz hojnej a vyberanej hostiny, pripravenej Pánom na vrchole hory, ako symbol družnosti a spoločenstva určeného všetkým národom. Vo chvíli návratu k Otcovi Pán Ježiš poveril svojich učeníkov úlohou ísť ku všetkým národom, aby im ponúkli hostinu z pokrmu, ktorý dáva plnosť života a radosti. Pán chce prostredníctvom svojej Cirkvi, vedenej jeho Duchom, oživiť v srdciach ľudí nádej, obnoviť radosť a spasť všetkých, najmä tých, ktorých tváre sú zaliate slzami a ktorí k nemu v úzkosti volajú. Ich výkriky zachytia uši všetkých Kristových učeníkov, mužov i žien, ktorí kráčajú ponorení do ľudských záležitostí. Ich výkriky sú ešte hlasnejšie v tomto čase, keď synodálnu cestu sprevádza vypuknutie nových vojnových a ozbrojených konfliktov, pridávajúcich sa k príliš mnohým predošlým, ktoré neprestávajú kropiť svet krvou.

V centre *Synody 2021 – 2024* na tému „Za synodálnu Cirkev: spoločenstvo, spoluúčasť, misia“ je výzva k radosti a obnove Božieho ľudu v nasledovaní Pána a v oddanej službe jeho misii. Povolanie byť misionárskymi učeníkmi vychádza zo spoločnej krstnej identity a je zakorenené v rozmanitých kontextoch, v ktorých je Cirkev¹ prítomná a nachádza svoju jednotu v jednom Otcovi, jednom Pánovi a jednom Duchu. Je výzvou pre všetkých pokrstených bez výnimky: „Celý Boží ľud je subjektom hlásania evanjelia. Každý pokrstený je povolaný, aby bol protagonistom misie, pretože všetci sme misionárski učeníci“ (CTI, 53). Táto obnova nachádza svoje vyjadrenie v Cirkvi, zhromaždenej Duchom Svätým prostredníctvom Božieho slova a sviatosti (porov. CD, 11) a ohlasujúcej svetu –

¹ Ak nie je uvedené inak alebo ak z kontextu nevyplýva, že to tak nie je, v texte *Instrumentum laboris* výraz „Cirkev“ označuje „jednu a jedinú Katolícku cirkev“ (LG 23), kým množné číslo „cirkvi“ označuje miestne cirkvi, v ktorých a z ktorých Cirkev existuje.

hladnému po zmysle a túžiacemu po spoločenstve a solidarite – spásu, ktorú neustále zažíva. Práve preto Pán pripravuje hostinu na svojom vrchu.

Praktizovanie synodality je spôsob, akým dnes obnovujeme svoj záväzok v tejto misii a zároveň je vyjadrením podstaty Cirkvi. Rásť ako misionárski učeníci znamená predovšetkým reagovať na Ježišovu výzvu nasledovať ho, v odpovedi na dar, ktorý sme dostali, keď sme boli pokrstení v mene Otca i Syna i Ducha Svätého. Ďalej to znamená učiť sa navzájom sprevádzať ako ľud pútnikov na ceste dejinami k spoločnému cieľu, nebeskému mestu. Keď sa na tejto ceste láme chlieb Božieho slova a Eucharistie, premieňame sa na to, čo prijímame. Takto chápeme, že naša identita spaseného a svätého ľudu má nevyhnutne komunitný charakter, zahŕňajúci všetky generácie veriacich, ktoré nás predišli i ktoré budú nasledovať. Spása, ktorú treba prijať a o ktorej treba svedčiť, je „vzťahová“, pretože nikto sa nespasí sám. Alebo lepšie povedané, slovami prevzatými zo správy istej konferencie biskupov z Ázie, pomaly rastieme vo vedomí, že „synodalita nie je len cieľom, ale cestou všetkých veriacich, ktorú treba uskutočňovať spoločne ruka v ruke. Preto si pochopenie jej plného významu vyžaduje čas“ (KB Bangladéš)². Sv. Augustín hovorí o kresťanskom živote ako o solidárnej púti, o spoločnom putovaní „k Bohu, nie krokmi, ale citmi“ (*Reč* 306 B, 1), spoločným podieľaním sa na živote modlitby, ohlasovaní a láske k blížnemu.

Druhý vatikánsky koncil učí, že „na toto zjednotenie s Kristom, ktorý je svetlo sveta, od ktorého pochádzame, skrze ktorého žijeme a ku ktorému smerujeme, sú povolani všetci ľudia“ (LG, 3). V srdci synodálnej cesty teda spočíva prastará a stále nová túžba: sprostredkovať všetkým Pánov prísľub a jeho pozvanie, uchovávané v živej tradícii Cirkvi, aby sme uznali prítomnosť zmŕtvychvstalého Pána medzi nami a prijali mnohé plody pôsobenia jeho Ducha. Keď s radosťou a nádejou kráčame po ceste synody, vedie nás vízia Cirkvi ako putujúceho ľudu, ktorý sa z lásky k svojmu poslaniu v každej časti sveta usiluje o synodálne obrátenie. Táto vízia ostro kontrastuje s realitou sveta v kríze, ktorého rany a poburujúce nerovnosti bolestne rezonujú v srdciach všetkých Kristových učeníkov, a podnecuje nás k modlitbe za všetky obeť násilia a nespravodlivosti

² Tu ako aj v ďalšom texte budú citácie jednotlivých biskupských konferencií a ich kontinentálnych zhromaždení pochádzať zo syntéz, zaslaných na Generálny sekretariát synody po skončení konzultácie miestnych cirkví, ktorá sa konala od konca roku 2023 do polovice roku 2024.

a k obnoveniu svojho záväzku po boku žien a mužov, ktorí v každom kúte sveta pracujú ako tvorcovia spravodlivosti a pokoja.

Tri roky na ceste

Po otvorení synodálneho procesu 9. – 10. októbra 2021 sa miestne cirkvi na celom svete, s rôznym rytmom a mnohotvárnymi prejavmi, zapojili do počiatkovej fázy načúvania. Patriť k Cirkvi znamená byť súčasťou jedného Božieho ľudu, ktorý tvoria ľudia a spoločenstvá žijúce v konkrétnych časoch a na konkrétnych miestach. Synodálne načúvanie sa začalo v týchto spoločenstvách, prešlo cez diecézne, národné a kontinentálne fázy, v nepretržitom dialógu, ktorý otvoril Generálny sekretariát synody prostredníctvom syntéz a pracovných dokumentov. Kruhový charakter synodálneho procesu predstavuje spôsob, ako uznať a posilniť zakorenenosť Cirkvi v rôznych kontextoch a poslúžiť tak väzbám, ktoré ich spájajú.

Novinkou tejto prvej fázy bola skúsenosť kontinentálnych zhromaždení, ktoré spojili miestne cirkvi toho istého makroregiónu a pozvali ich, aby sa navzájom učili počúvať, sprevádzali sa na ceste a spoločne rozlišovali hlavné výzvy, ktoré predstavuje ich životný kontext pre realizáciu misie.

Prvé zasadnutie 16. riadneho všeobecného zhromaždenia synody biskupov (október 2023) otvorilo druhú fázu a prijalo plody tohto počúvania, aby sme v modlitbe a dialógu rozlišovali kroky, ktoré od nás Duch žiada vykonať. Táto fáza pokračuje až do ukončenia druhého zasadnutia (október 2024), ktoré ponúkne ovocie svojej práce Svätému Otcovi, aby sa pripravila ich intenzívnejšia realizácia zo strany všetkých miestnych cirkví.

Príprava druhého zasadnutia nevyhnutne vychádza z výsledkov toho prvého, ktoré sú zhrnuté v Súhrnnej správe (SS). Na jej základe a v súlade s kruhovým charakterom celého synodálneho procesu sa s ohľadom na konkrétne zameranie práce druhého zasadnutia realizovali ďalšie konzultácie s miestnymi cirkvami celého sveta, vychádzajúc z hlavnej otázky: „Ako byť synodálnou Cirkvou v misii?“. Ako to objasňuje dokument *Cestou k októbru 2024*,³ cieľom

³ Text bol rozposlaný Generálnym sekretariátom synody 11. decembra 2023 a dostupný na www.synod.va. (Slovenská verzia je dostupná na adrese www.synoda.sk.)

konzultácie bolo „určiť cesty, ktorými sa treba uberať, a nástroje, ktoré treba prijať v rôznych kontextoch a okolnostiach, aby sa zhodnotil jedinečný charakter každého pokrsteného a každej cirkvi v jedinej misii ohlasovania vzkrieseného Pána a jeho evanjelia dnešnému svetu. Nejde teda o to, aby sme sa obmedzili na technické alebo procedurálne zlepšenia, ktoré zefektívnia štruktúry Cirkvi, ale aby sme pracovali na konkrétnych formách misijného nasadenia, ku ktorému sme povolani, v dynamike jednoty a rozmanitosti vlastnej synodálnej Cirkvi“.

Odpovede na smerodajnú otázku, ktoré zaslala väčšina biskupských konferencií a ich kontinentálnych zoskupení, a tiež východných katolíckych cirkví a diecéz, ktoré nie sú súčasťou biskupských konferencií, ako aj dikastérií Rímskej kúrie, Únie generálnych predstavených a Medzinárodnej únie generálnych predstavených, ktoré zastupujú zasvätený život, spolu so svedectvami o skúsenostiach a osvedčených postupoch z celého sveta a postrehmi takmer dvoch stoviek medzinárodných organizácií, univerzitných fakúlt, združení veriacich, komunit i jednotlivcov, tvorili základ pre vypracovanie tohto *Instrumentum laboris* pre druhé zasadanie. Takto je zakorenené v živote Božieho ľudu celého sveta.

Tieto hlasy vyjadrovali vdáčnosť za vykonanú cestu, ale aj ťažkosti, ktoré si niekedy vyžaduje, no predovšetkým túžbu posunúť sa vpred. Takto to uviedla biskupská konferencia severnej Ameriky: „Vdáčnosť za synodálnu cestu je hlboká [...]. Zostávajú však aj napätia, ktoré si vyžadujú pokračovať v reflexii a dialógu, pričom sa treba inšpirovať myšlienkou kultúry stretnutia, ktorú priniesol pápež František. Tieto napätia však nenarušujú spoločenstvo lásky v Cirkvi“ (BK USA). Avšak pripomínajú, že je pred nami ešte dlhá cesta.

Tak ako v predchádzajúcich fázach, aj teraz sa potvrdila plodnosť metódy rozhovoru v Duchu. Poukazuje na to napríklad istá federácia biskupských konferencií: „Veľa syntéz pochádzajúcich z celej Ázie vyjadruje neuveriteľné nadšenie pre synodálnu metodiku, ktorá používa rozhovor v Duchu ako východiskový bod cesty. Mnohé diecézy a biskupské konferencie zaviedli túto metódu s veľkým úspechom do svojich štruktúr“. Toto nadšenie sa už premietlo do konkrétnych krokov, v ktorých sa skúšajú synodálnejšie postupy. V jednej európskej biskupskej konferencii sa: „rozhodli zaviesť experimentálnu synodálnu fázu v trvaní päť rokov. Na národnej úrovni ide o rozvoj, oceňovanie a

zdokonaľovanie foriem synodálnych konzultácií, dialógu, rozlišovania, ako aj rozhodovacích procesov, ktoré odlišujú fázu robenia rozhodnutí (*decision-making*) od fázy prijímania rozhodnutí (*decision-taking*). Zohľadňujú sa skúsenosti diecéz, ako aj synodálny vývoj v iných častiach sveta a v univerzálnej Cirkvi. Sme na začiatku náročnej, ale dôležitej cesty učenia sa.“ Existuje veľké povedomie o význame miestnych cirkví a ich cesty, o bohatstve, ktorého sú nositeľmi, a o potrebe počúvania ich hlasov. Podľa syntézy, ktorú zaslala jedna africká biskupská konferencia, „už nemožno považovať miestne cirkvi len za príjemcov ohlasovania evanjelia a zaobchádzať s nimi akoby mali len malý alebo žiadny prínos“.

K spomínaným príspevkom sa pridali plody medzinárodného stretnutia „Farári pre synodu“ (Sacrofano, Rím, 28. apríla – 2. mája 2024), ktoré umožnilo vypočítať kňazov zapojených do farskej služby. Syntézy pracovných skupín vyjadrujú predovšetkým „radosť z možnosti vzájomne sa počúvať: obohacujúcu skúsenosť, ktorá posilnila hlboký zmysel pre porozumenie a rešpekt voči špecifikám kontextu, z ktorého každý pochádza“. Vyjadrili „potrebu nového chápania úlohy farára v synodálnej Cirkvi, pri rešpektovaní rozmanitosti tradícií v Cirkvi“ a starosť o to, aby sme boli schopní osloviť periferie a tých, ktorí žijú na okraji: „Ak chce byť Cirkev synodálna, musí týmto ľuďom načúvať“.

Podobne ponúklo materiály na vypracovanie tohto *Instrumentum laboris* päť pracovných skupín zriadených Generálnym sekretariátom synody, zložených z odborníkov z rôznych geografických oblastí, z rôznych cirkevných prostredí a rôzneho pohlavia. Pracovali synodálnou metódou a hlbšie skúmali pojem synodality a jej dôsledkov pre život Cirkvi z teologického a cirkevno-právneho pohľadu.⁴

Skupina odborníkov zložená z biskupov, kňazov, zasvätených osôb, laikov – mužov i žien, teológov, cirkevných právnikov a biblistov zo všetkých kontinentov, z rôznych cirkevných oblastí, bola poverená úlohou prečítať všetky doručené príspevky a materiály a sformulovať odpovede na základnú otázku

⁴ V tejto súvislosti bol vypracovaný dokument *Come essere Chiesa sinodale in missione? Cinque prospettive da approfondire teologicamente in vista della Seconda Sessione della XVI Assemblea Generale Ordinaria del Sinodo dei Vescovi*, publikovaný Generálnym sekretariátom synody 14. marca 2024 a k dispozícii na www.synod.va.

s ohľadom na vypracovanie tohto *Instrumentum laboris*. Úvahy tejto skupiny, ako aj úvahy vyššie uvedených piatich pracovných skupín, doplnili ostatné príspevky a dokumenty, ktoré sprevádzajú synodálnu cestu.

Popri prípravných prácach na druhé zasadnutie sa začala aj práca desiatich študijných skupín,⁵ ktoré majú za úlohu dôkladne preskúmať čo najviac tém⁶ vyplývajúcich zo Súhrnnej správy, ktoré určil Svätý Otec na záver medzinárodnej konzultácie. Tieto študijné skupiny zložené z pastierov a odborníkov zo všetkých kontinentov sa riadia synodálnou pracovnou metódou a sú „vytvorené na základe spoločnej dohody dikastérií rímskej kúrie zodpovedných za rôzne témy a Generálneho sekretariátu synody, ktorý je poverený ich koordináciou“, podľa *Chirografu* podpísaného pápežom Františkom 16. februára 2024 a v duchu apoštolskej konštitúcie *Praedicate evangelium* (33). Hĺbkové skúmanie musia dokončiť do júna 2025, ak to bude možné, no už v októbri 2024 ponúknu zhromaždeniu správu o dosiahnutom pokroku. Takto mohol pápež František – bez toho, aby čakal na záver druhého zasadnutia – už akceptovať niektoré usmernenia z prvého zasadania a iniciovať práce realizačnej fázy, v súlade s apoštolskou konštitúciou *Episcopalis communio*: „Generálny sekretariát synody spolu s príslušným dikastériom rímskej kúrie a podľa témy a okolností aj s ďalšími

⁵ V tejto súvislosti bol zaslaný dokument *Gruppi di studio su questioni emerse nella Prima Sessione della XVI Assemblea Generale Ordinaria del Sinodo dei Vescovi da approfondire in collaborazione con i Dicasteri della Curia Romana. Traccia di lavoro*, 14. marca 2024 a k dispozícii na www.synod.va.

⁶ Témy, ktoré sa objavili v Súhrnnej správe z prvého zasadania a boli zverené desiatim študijným skupinám sú tieto:

1. Niektoré aspekty vzťahov medzi východnými katolíckymi cirkvami a latinskou cirkvou (SS 6).
2. Počúvať hlas chudobných (SS 4 a 16).
3. Misia v digitálnom prostredí (SS 17).
4. Prepracovanie *Ratio fundamentalis Institutionis Sacerdotalis* zo synodálneho a misijného pohľadu (SS 11).
5. Niektoré teologické a kánonické otázky týkajúce sa špecifických foriem ministérií (SS 8 a 9).
6. Zrevidovanie dokumentov, ktoré upravujú vzťahy medzi biskupmi, rehoľníkmi, cirkevnými združeniami, zo synodálneho a misijného pohľadu (SS 10).
7. Niektoré aspekty osoby a služby biskupa (osobitne: kritériá výberu kandidátov na biskupa, súdna funkcia biskupa, povaha a vykonávanie návštev *ad limina Apostolorum*) v synodálnej a misijnej perspektíve (SS 12 a 13).
8. Úloha pápežských vyslancov v synodálnej a misijnej perspektíve (SS 13).
9. Teologické a metodologické synodálne kritériá na spoločné rozlišovanie kontroverzných doktrínálnych, pastoračných a etických otázok (SS 15).
10. Ako prijíma Boží ľud plody ekumenickej cesty (SS 7).

rôznym spôsobom zainteresovanými dikastériami, sa podieľa na implementácii synodálnych usmernení schválených rímskym veľkňazom“ (čl. 20, ods. 1). Okrem toho bola po dohode s Dikastériom pre legislatívne texty v službe synode zriadená Komisia pre kánonické právo. Napokon sa na základe požiadavky prvého zasadania (porov. SS, 16q) konalo 25. apríla 2024 zasadanie SECAM-u (Sympóziu biskupských konferencií Afriky a Madagaskaru) a oznámilo zriadenie osobitnej komisie pre rozlišovanie teologických a pastoračných dôsledkov polygamie Cirkev v Afrike.

Pracovný nástroj pre druhé zasadanie

Cestou pretkanou tichom, modlitbou, počúvaním Božieho slova, bratským dialógom a radostnými stretnutiami, ktorá sa občas nezaobišla bez ťažkostí, sme ako Boží ľud dozreli k hlbšiemu povedomiu o tom, že sme bratmi a sestrami v Kristovi a máme spoločnú zodpovednosť za to, že sme spoločenstvom spasených, ktoré má slovom i životom ohlasovať celému svetu krásu Božieho kráľovstva. Táto naša identita nie je abstraktnou ideou, ale prežívanou skúsenosťou, utkanou z mien a tvárí. V príprave na druhé zasadanie a počas jeho práce sa chceme ďalej zaoberať otázkou: *ako* môže synodálna identita Božieho ľudu v misii nadobudnúť konkrétnu podobu vo vzťahoch, na cestách a na miestach, kde sa uskutočňuje život Cirkvi?

Na to má poslúžiť *Instrumentum laboris* (IL), pričom preň platí to isté, čo platilo o IL pre prvé zasadanie: „nie je to dokument Magistéria Cirkvi, ani správa zo sociologického prieskumu; neponúka formuláciu operatívnych usmernení, cieľov a zámerov, ani úplné rozpracovanie teologickej vízie“ (b. 10, porov. DKE, 8). Pre jeho správne chápanie je podstatné, aby sme ho zaradili do synodálneho procesu ako celku, keďže je votkané do kruhového dialógu medzi cirkvami, animovaného a podporovaného prácou Generálneho sekretariátu synody. Prvé zasadanie zhromaždenia synody (2023) zozbieralo plody dvojitej konzultácie, miestnej a kontinentálnej, ktorá bola zameraná na „charakteristické znaky synodálnej Cirkvi a dynamiku spoločenstva, misie a spoluúčasti, ktoré obsahuje“ (SS, úvod). Zhromaždenie v Súhrnnej správe vyjadrilo to, na čom sa pomocou modlitby, dialógu a rozlišovania zhodlo a tiež otázky, ktoré treba riešiť, a návrhy, ktoré zo spoločnej práce vyplynuli. Vznikol dokument, ktorý môžeme označiť za

prvú odpoveď na otázku „Synodálna Cirkev, čo hovoríš o sebe samej?“. Druhé zasadanie nepôjde po tých istých krokoch, ale má ísť ďalej a zameria sa na hlavnú otázku: „Ako byť synodálnou Cirkvou v misii?“. Na ďalšie otázky, ktoré sa počas cesty objavili, sa budú hľadať odpovede inými cestami, a to na úrovni miestnych cirkví, a tiež v desiatich študijných skupinách. Dve októbrové zasadania synody nemožno od seba oddeliť, a už vôbec nie stavať proti sebe: idú v jednej línii, a predovšetkým sú súčasťou širšieho procesu, ktorý sa na základe toho, čo uvádza apoštolská konštitúcia *Episcopalis communio*, neskončí na konci októbra 2024.

Toto *Instrumentum laboris* sa začína časťou venovanou základom pre chápanie synodality. Opakuje sa v nej to, čo dozrelo na synodálnej ceste a bolo schválené na prvom zasadnutí. Po nej nasledujú tri úzko prepojené časti, ktoré osvetľujú misijný synodálny život Cirkvi z rôznych perspektív: I) perspektíva vzťahov – s Pánom, medzi bratmi a sestrami a medzi cirkvami – ktoré oveľa viac udržiavajú Cirkev vitálnou ako jej štruktúry; II) perspektíva ciest, ktoré podporujú a živia dynamiku vzťahov; III) perspektíva miest, ktorá – v protiklade s pokúšením abstraktného univerzalizmu – sa týka konkrétnych kontextov, v ktorých sa vzťahy s ich rozmanitosťou a pluralitou uskutočňujú, ich vzájomnej prepojenosti a zakorenenosti v základnom zdroji – vo vyznávaní viery. Každá z týchto častí bude predmetom modlitby, vzájomnej výmeny [názorov] a rozlišovania v jednom z modulov, do ktorých bude rozčlenená práca druhého zasadania, na ktorom bude každý účastník vyzvaný, aby „ponúkol svoj príspevok ako dar pre druhých, a nie ako niečo absolútne isté“ (SS, Úvod), v procese, ktorý majú členovia zhromaždenia tvoriť spoločne. Na tomto základe bude vypracovaný Záverečný dokument, týkajúci sa celého doterajšieho synodálneho procesu, ktorý ponúkne Svätému Otcovi usmernenia ohľadom krokov, ktoré treba podniknúť, a konkrétnych spôsobov ich realizácie.

Môžeme očakávať ďalšie prehĺbenie spoločného chápania synodality, lepšie zameranie na prax synodálnej Cirkvi a tiež návrh na niektoré zmeny v kánonickom práve (ďalšie, významnejšie môžu nasledovať po lepšom osvojení si a oživení základného návrhu), ale určite nie odpoveď na každú otázku. Aj preto, že na ceste obrátenia a reformy, na ktorú druhé zasadanie synody vyzve celú Cirkev, sa budú zakaždým objavovať nové otázky. Medzi prínosy doterajšieho procesu môžeme určite zaradiť to, že sme zažili a naučili sa metódu, pomocou ktorej môžeme

spoločne riešiť problémy v dialógu a rozlišovaní. Stále sa učíme, ako byť misijnou synodálnou Cirkvou, ale už vieme, že sa tejto úlohy môžeme ujať s radosťou.

Základy

Táto časť Instrumentum laboris sa snaží načrtnúť základy vízie misijnej synodálnej Cirkvi a pozýva nás k hlbšiemu pochopeniu tajomstva Cirkvi. Nemá ponúkať kompletne pojednanie o ekleziológii, ale kladie si za cieľ poslúžiť na ceste rozlišovania synodálneho zhromaždenia v októbri 2024. Odpoveď na otázku „Ako byť synodálnou Cirkvou v misii?“ si vyžaduje určitý horizont, do ktorého možno zasadiť pastoračné a teologické úvahy a návrhy, aby poskytli orientáciu na ceste, ktorá je v zásade cestou obrátenia a reformy. Na druhej strane, konkrétne kroky, ktoré Cirkev podnikne, umožnia lepšie sa sústrediť na tento horizont a prehĺbiť chápanie týchto základov, a to v tvorivej vzájomnej výmene medzi teologickou reflexiou a pastoračnou praxou, ktorou sa vyznačujú celé dejiny Cirkvi.

V Kristovi, svetle všetkých národov, sme jeden Boží ľud, povolaný byť znamením a nástrojom zjednotenia s Bohom a jednoty ľudského rodu. Robíme to tým, že spoločne kráčame dejinami, prežívame spoločenstvo, ktoré má účasť na živote Najsvätejšej Trojice, a podporujeme spoluúčasť všetkých na spoločnej misii. Táto vízia je dobre zakorenená v živej tradícii Cirkvi. Synodálny proces umožnil dozrieť len novému povedomiu o nej. To sa prejavilo v zhodách, ktoré sa objavili počas cesty začatej v roku 2021 a prvé zasadanie zhromaždenia synody (október 2023) ich rozpoznalo a zhromaždilo v Súhrnnej správe, ktorá ich predstavila celej Cirkvi a ponúkla na rozlišovanie, ktoré sa završí na druhom zasadaní synody.

Cirkev ako Boží ľud, sviatosť jednoty

1. Z krstu v mene Otca, i Syna i Ducha Svätého pramení mystická, dynamická a komunitná identita Božieho ľudu zameraná na plnosť života, v ktorej nás Pán Ježiš predchádza, a na misiu, spočívajúcu v pozývaní všetkých mužov a žien k slobodnému prijatiu daru spásy (porov. Mt 28, 18 – 19). V krste sme boli „oblečení“ v Krista, Ježiš sa s nami delí o svoju identitu a poslanie (porov. Gal 3, 27).

2. „Bohu sa zapáčilo posväcovať a spasť ľudí nie každého osve, bez akéhokoľvek vzájomného spojenia, ale vytvoriť z nich ľud, ktorý by ho pravdivo poznal a sväto mu slúžil“ (LG, 9) a ktorý by mal účasť na spoločenstve Trojice. Vo svojom ľude a prostredníctvom neho Boh uskutočňuje a prejavuje spásu, ktorú nám dáva v Kristovi. Synodalita je zakorenená v tejto dynamickej vízii Božieho ľudu s univerzálnym povolaním k svätosti a misii, ktorý putuje k Otcovi v stopách Ježiša Krista, oživovaný Duchom Svätým. V rôznych kontextoch, v ktorých

tento synodálny a misijný Boží ľud žije a kráča, hlása a svedčí o radostnej zvesti spásy; kráčajúc spolu so všetkými národmi zeme, s ich kultúrami a náboženstvami, vedúc s nimi dialóg a sprevádzajúc ich.

3. Synodálny proces rozvinul povedomie o tom, čo znamená byť Božím ľudom zhromaždeným ako „Cirkev z každého kmeňa, jazyka, ľudu a národa“ (SS, 5), ktorý prežíva svoju cestu do Božieho kráľovstva v rôznych kontextoch a kultúrach. Boží ľud je komunitný subjekt, ktorý prechádza etapami dejín spásy na ceste k jej naplneniu. Boží ľud nikdy nie je iba súčtom pokrstených, ale tvorí „my“ Cirkvi, komunitný a historický subjekt synodality a misie, aby všetci mohli prijať spásu pripravenú Bohom. Sme včlenení do tohto ľudu skrze vieru a krst, sprevádzaní Pannou Máriou, ktorá „tu na zemi svieti putujúcemu Božiemu ľudu ako znamenie bezpečnej nádeje a útechy, kým nepríde Pánov deň (2 Pt 3,10)“ (LG, 68), a tiež apoštolmi a tými, čo vydali svedectvo o svojej viere až po obetu života, ktorí boli vyhlásení za svätých aj tými svätými zo „susedstva“.

4. „Svetlom národov je Kristus“ (LG, 1) a toto svetlo žiari na tvári Cirkvi, ktorá „je v Kristovi akoby sviatosťou, čiže znakom a nástrojom dôverného spojenia s Bohom a jednoty celého ľudstva“ (*tamže*). Podobne ako Mesiac, aj Cirkev žiari odrazeným svetlom: nemôže teda chápať svoje vlastné poslanie v sebareferenčnom zmysle, ale prijíma zodpovednosť byť sviatosťou zväzkov, vzťahov a spoločenstva s ohľadom na jednotu celého ľudského rodu, a to aj v našich časoch, v ktorých vládne kríza participácie – teda kríza vnímania našej účasti na spoločnom osude – a príliš často individualistické chápanie šťastia, a teda aj spásy. Cirkev v misii sprostredkúva svetu Boží plán zjednotiť so sebou v spáse celé ľudstvo. Pritom Cirkev nehľása seba, „ale Ježiša Krista, Pána“ (2 Kor 4, 5). Ak by to tak nebolo, stratila by v Kristovi svoju podstatu „ako sviatosť“ (porov. LG 1), a teda aj svoju vlastnú identitu a zmysel existencie. Na ceste k plnosti spásy je Cirkev sviatosťou Božieho kráľovstva vo svete.

Spoločný význam synodality

5. Pojmy *synodalita* a *synodálny*, odvodené od starobylej a stálej cirkevnej praxe stretávania sa na synode,⁷ boli vďaka skúsenostiam ostatných rokov lepšie pochopené a plnšie prežívané. Čoraz viac sa spájajú s „túžbou po Cirkvi, ktorá je bližšie k životu svojho ľudu, menej byrokratická a viac vzťahová“ (SS, 1b), ktorá je domovom a Božou rodinou. Zhromaždenie počas svojho prvého zasadania dospelo k zhode o význame „synodality“, ktorá

⁷ Pojem „synoda“ v tradíciách východných a západných cirkví označuje inštitúcie a podujatia, ktoré v priebehu času nadobúdali rôzne formy a zahŕňali množstvo subjektov. Všetky tieto formy v ich rozmanitosti spája to, že sa zhromažďovali, aby viedli dialóg, rozlišovali a rozhodovali.

je základom tohto *Instrumentum laboris*. Cieľom rôznych ciest hĺbkového štúdia, ktoré v súčasnosti prebiehajú, je viac sa sústrediť na katolícku perspektívu ohľadom tohto konštitutívneho rozmeru Cirkvi, v dialógu s inými kresťanskými tradíciami a rešpektujúc odlišnosti a osobitosti každej z nich. V najširšom zmysle slova možno synodalitu chápať ako „spoločné kráčanie kresťanov k Božiemu kráľovstvu v spoločenstve s Kristom a v jednote s celým ľudstvom. Je zameraná na misiu a jej praktizovanie zahŕňa zhromažďovanie sa na každej úrovni cirkevného života. Zahŕňa vzájomné počúvanie, dialóg, spoločné rozlišovanie a vytváranie konsenzu ako prejavu sprítomnenia Krista v Duchu Svätom, pričom každý prijíma rozhodnutia v súlade so svojou zodpovednosťou“ (SS, 1h).

6. Synodalita teda označuje „osobitný štýl, ktorý charakterizuje celkový život a misiu Cirkvi“ (CTI, 70) a ktorý vychádza z počúvania ako prvého úkonu Cirkvi. Ide o vieru, ktorá sa rodí z počutia ohlasovania radostnej zvesti (porov. *Rim* 10, 17), zo živého počúvania: počúvania Božieho slova, počúvania Ducha Svätého, vzájomného počúvania, počúvania živej tradície Cirkvi a jej Učiteľského úradu. V etapách synodálneho procesu Cirkvev opäť zakúsila to, čo učí Písmo: ohlasovať možno len to, čo človek počul.

7. Synodalita „sa má prejavovať v každodennom spôsobe života a činnosti Cirkvi [...] a uskutočňuje sa prostredníctvom spoločného počúvania Božieho slova a slávenia Eucharistie, komunitného bratstva, spoluzodpovednosti a participácie celého Božieho ľudu na živote a misii Cirkvi – na jej rôznych úrovniach a pri rozlišovaní rôznych služieb a úloh“ (CTI, 70). Termín ďalej označuje cirkevné štruktúry a procesy, v ktorých sa synodálna povaha Cirkvi prejavuje na inštitucionálnej úrovni, a napokon označuje tie konkrétne udalosti, na ktoré je Cirkvev zvolávaná kompetentnou autoritou (porov. *tamže*). Kategória synodality vo svojom vzťahu k realite Cirkvi nepredstavuje alternatívu ku kategórii spoločenstva. V kontexte ekleziológie Božieho ľudu, ktorú načrtol Druhý vatikánsky koncil, totiž pojem spoločenstva (*communio*) vyjadruje hlbokú podstatu tajomstva a poslania Cirkvi, ktoré má v slávení Eucharistie svoj prameň a vrchol, a to spoločenstvo s Bohom, Trojicou, a jednotu medzi ľuďmi, ktorá sa uskutočňuje v Kristovi prostredníctvom Ducha Svätého. V tom istom kontexte *synodalita* „označuje špecifický *modus vivendi et operandi* Cirkvi, Božieho ľudu, ktorým sa konkrétne prejavuje a uskutočňuje jej charakter spoločenstva, keď všetci členovia ‚spoločne kráčajú‘, schádzajú sa na zhromaždeniach a aktívne sa podieľajú na jej evanjelizačnom poslaní“ (CTI, 6).

8. Synodalita v žiadnom prípade neznamená znehodnotenie osobitej autority a špecifickej úlohy, ktorú sám Kristus zveruje pastierom: biskupom a ich spolupracovníkom kňazom, a rímskemu veľkňazovi ako „stálemu a viditeľnému princípu a základu jednoty

biskupov, ako aj množstva veriacich“ (LG 23). Skôr ponúka „najvhodnejší interpretačný rámec na chápanie samotnej hierarchickej služby“ (František, *Príhovor pri príležitosti 50. výročia ustanovenia Biskupskej synody*, 17. októbra 2015), ktorý pozýva celú Cirkev, vrátane tých, ktorí majú moc, k pravému obráteniu a reforme.

9. Synodalita nie je samoučelná. Keďže umožňuje vyjadriť povahu Cirkvi a zhodnotiť všetky charizmy, povolania a služby v Cirkvi, umožňuje spoločenstvu tých, ktorí „s vierou hľadajú na Ježiša“ (LG, 9), aby čo najvhodnejším spôsobom ohlasovalo evanjelium ženám a mužom na každom mieste a v každom čase a aby bolo „viditeľnou sviatosťou“ (tamže) spásenosnej jednoty, ktorú chce Boh. Synodalita a misia sú teda úzko prepojené. Ak sa druhé zasadanie zameriava na niektoré aspekty synodálneho života, robí tak s cieľom dosiahnuť väčšiu účinnosť misie. Synodalita je zároveň podmienkou pokračovania ekumenickej cesty k viditeľnej jednote všetkých kresťanov. Prijatím plodov ekumenickej cesty v cirkevnej praxi sa zaoberá 10. študijná skupina.

Jednota ako harmónia rozdielnosti

10. Dynamizmus cirkevného spoločenstva, a teda aj synodálneho života Cirkvi, nachádza svoj vzor a naplnenie v eucharistickej liturgii. V nej je spoločenstvo veriacich (*communio fidelium*) zároveň spoločenstvom cirkví (*communio ecclesiarum*), ktorého vyjadrením je spoločenstvo biskupov (*communio episcoporum*), a to vďaka starobylej zásade, že „Cirkev je v biskupovi a biskup je v Cirkvi“ (sv. Cyprián, *List* 66.8). Pán určil apoštola Petra (porov. *Mt* 16.18) a jeho nástupcov do služby spoločenstvu. Na základe Petrovej služby je rímsky biskup „stálym a viditeľným princípom a základom“ (LG, 23) jednoty Cirkvi, ktorá sa prejavuje v spoločenstve všetkých veriacich, všetkých miestnych cirkví, všetkých biskupov. Takto sa prejavuje harmónia, ktorú v Cirkvi spôsobuje Duch, ktorý je sám zosobnením harmónie (porov. sv. Bazil, *O žalme* 29, 1)

11. Počas celého synodálneho procesu rástla túžba Cirkvi po jednote ruka v ruke s uvedomovaním si rozmanitosti, ktorej je nositeľkou. Práve zdieľanie medzi cirkvami nám pripomenulo, že neexistuje misia bez kontextu, teda bez jasného uvedomenia si, že dar evanjelia sa ponúka ľuďom a komunitám žijúcim v konkrétnych časoch a na konkrétnych miestach, ktoré nie sú uzavreté do seba, ale sú nositeľmi príbehov, ktoré treba poznať, rešpektovať a pozvať ich, aby sa otvorili širším horizontom. Jedným z najväčších darov, ktoré sme na tejto ceste dostali, bola možnosť stretnúť sa a oslavovať krásu „mnohotvárneho vzhľadu Cirkvi“ (sv. Ján Pavol II., *Novo millennio ineunte*, 40). Synodálna obnova podporuje uznanie rôznych kontextov

ako miest, kde sa sprítomňuje a uskutočňuje univerzálne Božie povolanie byť súčasťou jeho ľudu, Božieho kráľovstva, ktorým je „spravodlivosť, pokoj a radosť v Duchu Svätom“ (*Rim* 14, 17). Takto sú rôzne kultúry schopné pochopiť jednotu, ktorá je základom živej plurality a dotvára ju. Ocenenie kontextov, kultúr a rozmanitosti je kľúčom k rastu misionárskej synodálnej Cirkvi.

12. Rovnako sa zvýšilo povedomie o rozmanitosti chariziem a povolaní, ktoré Duch Svätý neustále prebúda v Božom ľude. To vyvoláva túžbu rásť v schopnosti rozpoznávať ich, chápať ich vzťahy v konkrétnom živote každej miestnej cirkvi i Cirkvi ako celku, a predovšetkým uskutočňovať ich pre dobro misie. Znamená to tiež hlbšie sa zamyslieť nad otázkou spoluúčasti vo vzťahu k spoločenstvu a misii. V každej fáze procesu sa objavila túžba rozšíriť možnosti spoluúčasti a uplatňovania spoluzodpovednosti všetkých pokrstených, mužov i žien, v rozmanitosti ich chariziem, povolaní a služieb. Táto túžba smeruje tromi smermi. Prvým je potreba „aktualizovať“ schopnosť ohlasovania a odovzdávania viery spôsobmi a prostriedkami primeranými aktuálnemu kontextu. Druhým je obnova liturgického a sviatostného života, počnúc krásnymi, dôstojnými sláveniami, prístupnými, plne participatívnymi, dobre inkulturovanými a schopnými živiť zápal pre misiu. Tretí smer vychádza zo smútku vyvolaného nedostatočnou účasťou mnohých členov Božieho ľudu na tejto ceste cirkevnej obnovy a z únavy Cirkvi plne prežívať zdravú vzťahovosť medzi mužmi a ženami, medzi rôznymi generáciami a medzi osobami a skupinami s rôznou kultúrnou identitou a z rôznych sociálnych podmienok, najmä chudobnými a vylúčenými. Táto nedostatočnosť v prežívaní vzájomnosti, spoluúčasti a spoločenstva zostáva prekážkou úplnej obnovy Cirkvi v misijnom synodálnom zmysle.

Sestry a bratia v Kristovi: obnovená vzájomnosť

13. Prvý rozdiel, s ktorým sa ako ľudia stretávame, je rozdiel medzi mužmi a ženami. Naším povolaním ako kresťanov je ctíť si túto Bohom danú odlišnosť tým, že budeme v Cirkvi prežívať dynamickú vzťahovú vzájomnosť ako znamenie pre svet. Príspevky zhromaždené vo všetkých fázach synody pri uvažovaní o takejto vízii zo synodálnej perspektívy zdôraznili potrebu plňšieho uznávania chariziem, povolania a úlohy žien vo všetkých oblastiach života Cirkvi, čo je nevyhnutný krok na podporu tejto vzťahovej vzájomnosti. Synodálna perspektíva vyzdvihuje tri teologické východiská, ktorými sa riadiť rozlišovanie: a) spoluúčasť je zakorenená v ekleziologických dôsledkoch krstu; b) ako ľud pokrstených sme povolaní nezakopať svoje talenty, ale rozpoznať dary, ktoré Duch vlieva každému pre dobro

spoločenstva a sveta; c) dary, ktoré Duch udeľuje veriacim, sú navzájom usporiadané, rešpektujú povolanie každého, a spolupráca všetkých pokrstených sa musí praktizovať v kľúčí spoluzodpovednosti. V našich úvahách nás vedie svedectvo Svätého písma: Boh si vyvolil niektoré ženy, aby boli prvými svedkami a zvestovateľmi vzkriesenia. Na základe krstu sú v stave plnej rovnosti, dostávajú rovnaké vyliatie darov Ducha a sú povolané do služby v Kristovej misii.

14. V tomto zmysle je prvá zmena, ktorú treba urobiť, zmena mentality: obrátiť sa k pohľadu vzťahovosti, závislosti a vzájomnosti medzi ženami a mužmi, ktorí sú s ohľadom na spoločné poslanie sestrami a bratmi v Kristovi. Práve spoločenstvo, spoluúčasť a misia Cirkvi trpia dôsledkami nedostatočného „obrátenej“ vzťahov a štruktúr. Ako sa uvádza v príspevku jednej z latinskoamerických biskupských konferencií: „Cirkev, v ktorej sa všetci členovia môžu cítiť ako spoluzodpovední, je zároveň príťažlivým a dôveryhodným miestom“.

15. V príspevkoch biskupských konferencií sa uznáva, že existuje mnoho oblastí cirkevného života otvorených pre účasť žien. Zároveň však konštatujú, že tieto možnosti participácie často zostávajú nevyužitú. Preto navrhujú, aby druhé zasadanie podporilo informovanosť o nich a povzbudilo k ich ďalšiemu rozvoju vo farnostiach, diecézach a iných cirkevných realitách, vrátane zodpovedných pozícií pre ženy. Vyzývajú tiež, aby sa skúmali ďalšie služobné (ministeriálne) a pastoračné formy, ktoré by lepšie vyjadrovali charizmy, ktoré Duch vlieva ženám ako odpoveď na pastoračné potreby našej doby. Takto sa vyjadrila jedna z latinskoamerických biskupských konferencií: „V našej kultúre je stále silne prítomný machizmus, pričom je potrebná aktívnejšia účasť žien vo všetkých cirkevných sférach. Ako uvádza pápež František, ich perspektíva je v rozhodovacích procesoch a pri preberaní úloh v rôznych formách pastorácie a misie nevyhnutná“.

16. Z príspevkov biskupských konferencií vyplynuli konkrétne požiadavky na zváženie počas druhého zasadania. Patrí sem: a) podpora priestoru pre dialóg v Cirkvi, aby si ženy mohli vymieňať skúsenosti, charizmy, zručnosti, duchovné, teologické a pastoračné pohľady pre dobro celej Cirkvi; b) väčšia účasť žien v procesoch cirkevného rozlišovania a vo všetkých fázach rozhodovacích procesov (príprava a prijímanie rozhodnutí); c) širší prístup k zodpovedným pozíciám v diecézach a cirkevných inštitúciách v súlade s existujúcimi ustanoveniami; d) väčšie uznanie a rozhodnejšia podpora pre život a charizmy zasvätených žien a ich zamestnávajú na zodpovedných pozíciách; e) prístup žien k zodpovedným pozíciám v seminároch, teologických inštitútoch a na teologických fakultách; f) zvýšenie počtu žien, pôsobiacich ako sudkyne v kánonických procesoch. Prijaté správy tiež naďalej vyzývajú, aby sa venovala väčšia pozornosť používaniu (inkluzívnejšieho) jazyka a celej škály obrazov

z Písma a tradície pri kázaní, vyučovaní, katechéze a vypracúvaní oficiálnych cirkevných dokumentov.

17. Zatiaľ čo niektoré miestne cirkvi volajú po pripustení žien k diakonskej službe, iné zopakovali svoj nesúhlas. Je vhodné, aby sa o tejto otázke naďalej viedla vo vhodnom čase, na vhodných miestach a primeranými spôsobmi teologická reflexia, lebo táto téma nebude predmetom prác druhého zasadania. K jej dozrievaniu prispajú plody 5. študijnej skupiny, ktorá zohľadní výsledky dvoch komisií, ktoré sa ňou zaoberali už v minulosti.

18. Mnohé z vyššie uvedených požiadaviek sa vzťahujú aj na mužov laikov, pričom sa často narieka nad ich nedostatočnou účasťou na živote Cirkvi. Vo všeobecnosti sa v úvahách o úlohe žien často zdôrazňuje túžba po posilnení všetkých služieb, ktoré vykonávajú laici (muži i ženy). Zaznieva tiež výzva, aby sa primerane formovaní veriaci laici, muži i ženy, podieľali na hlásaní Božieho slova aj počas slávenia Eucharistie.

Výzva na obrátenie a reformu

19. Ježiš začal svoje verejné pôsobenie výzvou na obrátenie (porov. *Mk* 1, 15). Ide o výzvu prehodnotiť osobný a komunitný spôsob života a nechať sa premeniť Duchom. Žiadna reforma sa nemôže obmedziť len na štruktúry, ale musí byť zakorenená vo vnútornej premene s cieľom „zmyšľať ako Kristus Ježiš“ (porov. *Flp* 2, 5). Pre synodálnu Cirkev spočíva prvé obrátenie v počúvaní, ktorého znovuoobjavenie bolo jedným z najvýznamnejších plodov doterajšej cesty: predovšetkým počúvanie Ducha Svätého, ktorý je skutočným protagonistom synody, a potom vzájomné počúvanie ako základná dispozícia pre misiu.

20. Synodálny štýl Cirkvi ponúka pre ľudstvo veľa dôležitých podnetov. V dobe poznačenej rastúcou nerovnosťou, rozčarovaním z tradičných modelov riadenia, fungovania demokracie a dominancie trhového modelu v medziľudských vzťahoch a tiež poznačenej pokúšením riešiť konflikty skôr silou než dialógom by synodalita mohla ponúknuť inšpiráciu do budúcnosti našich spoločností. Jej príťažlivosť vyplýva zo skutočnosti, že nie je stratégiou riadenia, ale praxou, ktorú treba žiť a sláviť s vdáčnosťou. Synodálny spôsob prežívania vzťahov je sociálnym svedectvom, ktoré odpovedá na hlbokú ľudskú potrebu byť prijatý a cítiť sa uznaný v konkrétnom spoločenstve. Oproti rastúcej izolácii ľudí a kultúrnemu individualizmu, ktorý často prenikol aj do Cirkvi, vyzýva k vzájomnej starostlivosti, závislosti a spoluzodpovednosti za spoločné dobro. Je však výzvou aj pre nadmerný sociálny komunitarizmus, ktorý ľudí udúša a neumožňuje im byť slobodnými subjektmi vlastného rozvoja. Ochota načúvať všetkým, najmä chudobným, ktorú podporuje synodálny spôsob

života, je v ostrom kontraste so svetom, v ktorom koncentrácia moci umlčiava hlasy chudobných, marginalizovaných a menšiny. Konkrétnosť synodálneho procesu ukázala, ako veľmi potrebuje v tomto smere rásť samotná Cirkev. Túto spracúva 2. študijná skupina.

21. V každej fáze synodálneho procesu silne rezonovala potreba uzdravenia, zmierenia a obnovenia dôvery v Cirkvi a spoločnosti. To je základný smer misijného nasadenia Božieho ľudu v našom svete a zároveň dar, ktorý si potrebujeme vyprosovať zhora. Túžba kráčať touto cestou je sama osebe ovocím synodálnej obnovy.

Prvá časť

Vzťahy

Počas celého synodálneho procesu a vo všetkých zemepisných šírkach sa objavila požiadavka, aby Cirkev nebola byrokratická, ale bola schopná pestovať vzťahy: s Pánom, medzi mužmi a ženami, v rodine, v spoločenstve, medzi sociálnymi skupinami. Iba sieť vzťahov, ktorá prepája mnohorakosť príslušnosti, je schopná podporiť jednotlivcov a spoločenstvá, ponúknuť im záchytné body a orientáciu a ukázať im krásu života podľa evanjelia: práve vo vzťahoch – s Kristom, s druhými, v spoločenstve – sa odovzdáva viera.

Synodalita ako požiadavka misie by sa nemala chápať ako vhodný organizačný prostriedok, ale mala by sa prežívať a pestovať ako celostný spôsob, akým Ježišovi učeníci utvárajú solidárne vzťahy, schopné zodpovedať Božej láske, ktorá ich neustále zasahuje a o ktorej majú svedčiť v konkrétnych kontextoch, v ktorých sa nachádzajú. Pochopenie ako byť synodálnou Cirkvou v misii teda prechádza cez vzťahové obrátenie, ktoré nanovo nastavuje priority a konanie každého z nás, najmä tých, ktorých úlohou je oživovať vzťahy v službe jednoty a v konkrétnej výmene darov, ktorá všetkých oslobodzuje a obohacuje.

V Kristovi a v Duchu: kresťanská iniciácia

22. „Putujúca Cirkev je svojou povahou misionárska, lebo má svoj pôvod v poslaní Syna a v poslaní Ducha Svätého podľa plánu Boha Otca“ (AG, 2). Stretnutie s Ježišom, príľnutie vo viere k jeho osobe a kresťanská iniciácia uvádzajú človeka do samotného života Trojice. Prostredníctvom daru Ducha Svätého robí Pán Ježiš tých, čo prijímajú krst, účastnými na jeho vzťahu s Otcom. Duch, ktorým bol Ježiš naplnený a ktorý ho viedol (porov. Lk 4, 1), pomazal a poslal hlásať evanjelium (porov. Lk 4, 18) a ktorý ho vzkriesil z mŕtvych (porov. Rim 8, 11), je ten istý Duch, ktorý posväcuje pomazaním členov Božieho ľudu. Tento Duch nás robí Božími deťmi a dedičmi a skrze neho sa obraciame na Boha, keď ho voláme „Abba, Otče!“ (Gal 4, 6; Rim 8, 15).

23. Na pochopenie povahy synodálnej Cirkvi v misii je nevyhnutné pochopiť jej trojičný základ, najmä spojenie medzi Kristovým pôsobením a pôsobením Ducha Svätého v ľudských dejinách a v Cirkvi: „Duch Svätý, ktorý prebýva vo veriacich a naplňa i vedie celú Cirkev, vytvára obdivuhodné spoločenstvo veriacich a všetkých tak hlboko spája v Kristovi, že je základom jednoty Cirkvi“ (UR, 2). Preto je cesta kresťanskej iniciácie dospelých

privilegovaným kontextom pre pochopenie synodálneho života Cirkvi. Poukazuje na jej pôvod a základ: vzťahy, ktoré spájajú a zároveň rozlišujú tri božské osoby. Duch Svätý nás krstnými darmi pripodobňuje Kristovi kráľovi, kňazovi a prorokovi, robí nás údmi jeho tela, ktorým je Cirkev, a deťmi jedného Otca. Takto prijímame povolanie k misii a spoluzodpovednosti za to, čo nás spája v jednej a jedinej Cirkvi. Tieto dary majú trojaké a neoddeliteľné zameranie: osobné, komunitné a misijné. Posilňujú a zaväzujú každého pokrsteného muža či ženu k budovaniu bratských vzťahov vo vlastnom cirkevnom spoločenstve; k hľadaniu stále viditeľnejšieho a hlbšieho spoločenstva so všetkými, s ktorými nás spája ten istý krst; k ohlasovaniu a svedectvu o evanjeliu.

24. Ak je na jednej strane misijná synodalita zakorenená v kresťanskej iniciácii, na druhej strane musí osvetliť spôsob, akým Boží ľud konkrétne prežíva proces uvedenia do kresťanského života a prijíma ho, čím si osvojuje jeho skutočný význam prekonávajúc tak statický a individualistický pohľad, ktorý nie je dostatočne spojený s nasledovaním Krista a životom v Duchu, a obnovujúc jej dynamickú a premieňajúcu hodnotu. Keď kresťania v prvých storočiach čítali v *Knihe Genezis*, že na šiesty deň Boh povedal: „Urobme človeka na náš obraz, podľa našej podoby“ (*Gn 1, 26*), vnímali, ako bola vpísaná do antropológie stvorenia vzťahová dynamika. Videli v tom obraze vteleného Syna a v podobnosti možnosť postupného pripodobňovania sa Kristovi, prejav blahodarného dobrodružstva slobody rozhodnúť sa byť s Kristom a byť ako Kristus. Toto dobrodružstvo sa začína počúvaním Božieho slova, vďaka ktorému katechumen postupne začína nasledovať Ježiša Krista. Krst stojí v službe tejto dynamiky pripodobňovania sa, a preto nejde o chvíľkový úkon, uzavretý v konkrétnom okamihu jeho slávenia, ale o dar, ktorý treba potvrdzovať, živiť a robiť plodným prostredníctvom záväzku k obráteniu, k službe misii a účasti na živote spoločenstva. Kresťanská iniciácia v skutočnosti vrcholí v nedeľnej Eucharistii, ktorá sa opakuje každý týždeň a je znakom ustavičného daru milosti, ktorá nás pripodobňuje Kristovi a robí nás údmi jeho tela a pokrmom, ktorý nás posilňuje na ceste obrátenia a misie.

25. V tomto zmysle sa v eucharistickom zhromaždení ukazuje a posilňuje misijný synodálny život Cirkvi. V účasti všetkých kresťanov, prítomnosti rôznych služieb a predsedaní biskupa alebo kňaza sa zviditeľňuje kresťanské spoločenstvo, v ktorom sa realizuje diferencovaná spoluzodpovednosť všetkých za misiu. Liturgia ako „vrchol, ku ktorému smeruje činnosť Cirkvi, a zároveň prameň, z ktorého prúdi všetka jej sila“ (*SC, 10*), je zároveň prameňom synodálneho života Cirkvi a prototypom každej synodálnej udalosti, vďaka čomu sa tajomstvo Trojice ukazuje „akoby v zrkadle“ (*1 Kor 13, 12*; porov. *DV, 7*).

26. Je potrebné, aby pastoračné programy a liturgická prax zachovávali a čoraz viac zviditeľňovali spojenie medzi procesom kresťanskej iniciácie a synodálnym a misijným životom Cirkvi, vyhýbali sa jej obmedzeniu na čisto pedagogický nástroj alebo ukazovateľ spoločenskej príslušnosti. Namiesto toho majú podporovať prijatie osobného daru zameraného na misiu a budovanie spoločenstva. Vhodné pastoračné a liturgické predpisy bude treba vypracovať s ohľadom na rôznorodosť historických situácií a kultúr, do ktorých sú jednotlivé miestne cirkvi zasadené, pričom treba zohľadniť aj rozdiel medzi tými cirkvami, v ktorých sa kresťanská iniciácia týka predovšetkým mladých alebo dospelých, a tými, v ktorých sa týka predovšetkým, ak nie výlučne, teda detí.

Pre Boží ľud: charizmy a služby

27. „Dary milosti sú rozličné, ale Duch je ten istý. Aj služby sú rozličné, ale Pán je ten istý. A rozličné sú aj účinky, ale Boh, ktorý pôsobí všetko vo všetkých, je ten istý. Každý však dostáva prejavy Ducha na všeobecný úžitok“ (*1 Kor 12, 4 – 7*). Na počiatku rozmanitosti chariziem (darov milosti) a služieb (foriem služby v Cirkvi vzhľadom na jej poslanie) je sloboda Ducha Svätého. Ten ich udeľuje a neprestajne pôsobí, aby sa v rozmanitosti osôb, kultúr a miest prejavovala jednota viery a ich príslušnosť k jednej a jedinej Cirkvi. Charizmy, aj tie najbežnejšie a najrozšírenejšie, majú zodpovedať potrebám Cirkvi a jej misie (porov. LG, 12). Zároveň účinne prispievajú k životu spoločnosti v jej rôznych aspektoch. Charizmy sú často spoločné a dávajú vzniknúť rôznym formám zasväteného života a pluralite cirkevných zoskupení.

28. Prvoradou oblasťou, v ktorej sa majú prejavovať charizmy, ktorých nositeľom je každý pokrstený, nie je organizácia cirkevných aktivít alebo štruktúr: je to každodenný život, rodinné a spoločenské vzťahy, najrozmanitejšie situácie, v ktorých sú kresťania, či už jednotlivo alebo združení v rôznych spoločenstvách, povolání rozvíjať prijaté dary milosti pre dobro všetkých. Plodnosť chariziem, podobne ako plodnosť služieb, závisí od Božieho pôsobenia, od jeho povolania, ktoré adresuje každému, od ich veľkodušného a múdreho prijatia pokrstenými a od ich uznania a sprevádzania autoritou. V žiadnom prípade ich teda nemožno interpretovať ako vlastníctvo tých, ktorí ich prijímajú a vykonávajú, ani ako určené na výlučný prospech ich nositeľov.

29. V Cirkvi existuje množstvo služieb, ktoré môže vykonávať každý pokrstený, muž či žena, a sú prejavom slobody Ducha pri udeľovaní jeho darov v odpovedi na potreby jednotlivých spoločenstiev. Tieto nadobúdajú formu pravidelnej služby, ktorú uznáva

spoločenstvo a tí, čo sú poverení jeho vedením. Môžeme ich nazvať krstnými službami, aby sme poukázali na ich spoločný koreň (krst) a odlišili ich od ordinovaných služieb, ktoré majú svoj pôvod vo sviatosti vysviacky. Existujú napríklad muži a ženy, ktorí vykonávajú službu koordinácie malého cirkevného spoločenstva alebo službu vedenia modlitby (pri pohreboch alebo iných príležitostiach), môže ísť o službu mimoriadnych rozdávatel'ov sv. prijímania alebo o iné služby, ktoré nemusia mať liturgický charakter. Latinské a východné kánonické normy už obsahujú ustanovenia, že v niektorých prípadoch môžu byť laickí veriaci, muži alebo ženy, aj mimoriadnymi vysluhovateľmi krstu. V latinskom práve môže biskup poveriť laických veriach, mužov alebo ženy, úlohou asistovať pri sobášoch. Je užitočné pokračovať v úvahách o tom, ako zveriť takéto služby laikom v stabilnejšej forme. Tieto úvahy musí sprevádzať uvažovanie o podpore viacerých foriem laickej služby (ministérií) aj mimo liturgickej oblasti.

30. V ostatnom čase dostali niektoré spôsoby služby, ktoré sú už dlho prítomné v živote Cirkvi, novú podobu ako zriadené ministéria: služba lektorov a služba akolytov (porov. apoštolský list vo forme motu proprio *Spiritus Domini*, 10. januára 2021). Sformovalo sa aj ministérium katechistu (porov. apoštolský list vo forme motu proprio *Antiquum ministerium*, 10. mája 2021). Tieto ministéria udeľuje biskup po náležitom rozlišovaní a primeranej formácii mužom a ženám raz za život, a to osobitným obradom. Čas a spôsob ich vykonávania musí byť vymedzený poverením zákonnej authority. Niektoré teologické a kánonické otázky týkajúce sa špecifických foriem tejto cirkevnej služby – najmä otázka nevyhnutnej účasti žien na živote a vedení Cirkvi – boli zverené Dikastériu pre náuku viery v dialógu s Generálnym sekretariátom synody (5. študijná skupina).

31. Hoci nie všetky charizmy nadobúdajú formu ministéria vo vlastnom zmysle, všetky služby sú založené na charizmách daných určitým členom Božieho ľudu, ktorí sú povolání konať rôznym spôsobom, aby sa každý v spoločenstve mohol podieľať vo vzájomnej službe na budovaní Kristovho tela (porov. *Ef* 4, 12). Podobne ako charizmy, aj služby majú byť uznané, podporované a oceňované. Synodálny proces opakovane zdôraznil, že rozpoznávanie a podpora chariziem a služieb, ako aj identifikácia potrieb komunit a spoločnosti, na ktoré majú reagovať, je to, v čom musia miestne cirkvi rásť a stanoviť si primerané kritériá, nástroje a postupy. Druhý vatikánsky koncil učí, že úlohou pastierov je rozpoznať služby a charizmy „tak, aby svojim spôsobom všetci svorne spolupracovali na spoločnom diele“ (LG, 30). Rozpoznávanie chariziem a služieb je vlastným cirkevným úkonom: aby ich biskup rozpoznať a podporoval, je povinný načúvať hlasu všetkých zúčastnených: jednotlivých veriach, spoločenstiev, participatívnych orgánov. Na tento účel treba určiť postupy vhodné pre rôzne kontexty, pričom

treba vždy dbať o to, aby bol možný skutočný konsenzus ohľadom kritérií a výsledkov rozlišovania. Výsledky stretnutia „Farári pre synodu“ naliehavo zdôraznili tieto požiadavky.

32. Z toho vyplýva aj výzva k väčšej dôvere v pôsobenie Ducha a väčšej odvahe a tvorivosti pri rozlišovaní, ako dať prijaté a osvojené dary do služby misie Cirkvi spôsobom, ktorý je primeraný rôznym miestnym kontextom. Práve rozmanitosť kontextov, a teda aj potrieb spoločností, naznačuje, že miestne cirkvi pod vedením svojich pastierov a ich zoskupení „v jednotlivých veľkých spoločensko-kultúrnych oblastiach“ (AG, 22) sa majú s pokorou a dôverou pustiť do tvorivého rozlišovania služieb, ktoré treba uznať, niekomu zveriť alebo zaviesť, aby odpovedali na pastoračné a spoločenské potreby. Je preto potrebné definovať kritériá a spôsoby, ako toto rozlišovanie uskutočniť. Treba tiež uvažovať nad tým, akým spôsobom poveriť týmito krstnými službami (nezriadenými alebo už zriadenými) konkrétne osoby v dobe, keď sa ľudia čoraz ľahšie sťahujú z jedného miesta na druhé, pretože treba špecifikovať dobu a oblasti ich vykonávania.

33. Doterajšia synodálne cesta viedla k poznaniu, že synodálna Cirkev je cirkev, ktorá počúva, dokáže prijať a sprevádzať, je vnímaná ako domov a rodina. Takáto požiadavka sa objavuje na všetkých kontinentoch a týka sa aj ľudí, ktorí sú z rôznych dôvodov vylúčení alebo sa cítia byť na okraji cirkevného spoločenstva, alebo sa v ňom snažia nájsť plné uznanie svojej dôstojnosti a darov. Nedostatok prijatia ich totiž odrádza, bráni im v ceste viery a v stretnutí s Pánom a ochudobňuje Cirkev o ich prínos k misii.

34. Preto sa zdá byť nanajvýš vhodné zriadiť uznávanú a prípadne aj inštitucionalizovanú cirkevnú službu počúvania a sprevádzania, ktorá by túto charakteristickú črtu synodálnej Cirkvi umožňovala konkrétne zakúsiť. Slúžila by ako „otvorené dvere“ spoločenstva, cez ktoré môžu ľudia vstúpiť bez toho, aby sa cítili ohrození alebo odsudzovaní. Formy vykonávania tejto služby sa budú musieť prispôbiť miestnym podmienkam, rôznym skúsenostiam, štruktúram, sociálnym kontextom a dostupným zdrojom. To otvára priestor na rozlišovanie, ktoré sa má uskutočňovať na miestnej úrovni, a to aj za účasti národných alebo kontinentálnych biskupských konferencií. Prítomnosť takejto konkrétnej služby však neznamená vyhradiť povinnosť načúvania len týmto služobníkom. Takýto postoj má totiž prorocký charakter. Na jednej strane zdôrazňuje, že počúvanie a sprevádzanie sú riadnym rozmerom života synodálnej Cirkvi, ktorá rôznymi spôsobmi zapája všetkých pokrstených a všetky spoločenstvá sú v tom pozvané rásť; na druhej strane pripomína, že počúvanie a sprevádzanie je cirkevnou službou, a nie len osobnou iniciatívou, ktorej hodnota je takto oficiálne uznaná. Toto uvedomenie je zrelým ovocím synodálneho procesu.

S vysvätenými služobníkmi: v službe harmónie

35. Synodálny proces odhalil protichodné skutočnosti, pokiaľ ide o vykonávanie služby vysväteného služobníka v Božom ľude. Na jednej strane sa zdôrazňuje radosť, oddanosť a obetavosť biskupov, kňazov a diakonov pri vykonávaní ich služby; na druhej strane sa u nich prejavila určitá únava, spojená predovšetkým s pocitom izolácie, osamelosti, odlúčenia od zdravých a udržateľných vzťahov, a tiež zahltenia požiadavkami odpovedať na každú potrebu. To môže byť jeden z toxických účinkov klerikalizmu. Najmä postava biskupa je často vystavená nadmerným požiadavkám podnecujúcim nerealistické očakávania toho, čo môže jeden človek rozumne zvládnuť.

36. Stretnutie „Farári pre synodu“ spájalo túto únavu s ťažkosťou biskupov a kňazov skutočne kráčať spoločne v ich spoločnej službe. Nové chápanie ordinovanej služby v horizonte misijnej synodálnej Cirkvi je teda nielen požiadavkou súdržnosti, ale aj príležitosťou na oslobodenie od týchto ťažkostí. Avšak za predpokladu, že bude sprevádzané účinnou zmenou v praxi, vďaka ktorej sa toto chápanie a z neho vyplývajúce dobrá stanú vnímateľnými pre vysvätených služobníkov aj ostatných veriacich. Okrem úrovne osobného života jednotlivých služobníkov bude tento proces obrátenia znamenať nový spôsob uvažovania o pastoračnej činnosti a jej organizovaní, ktorý zohľadní účasť všetkých pokrstených mužov a žien na misii Cirkvi, a zameria sa najmä na vyzdvihnutie, uznanie a oživenie rôznych krstných chariziem a služieb. Otázka „Ako byť synodálnou Cirkvou v misii?“ nás podnecuje ku konkrétnemu zamysleniu sa nad vzťahmi, štruktúrami a procesmi, ktoré môžu podporiť nové chápanie ordinovanej služby a posunúť sa od pyramídového spôsobu vykonávania autority k synodálnemu. V rámci podpory krstných chariziem a služieb možno iniciovať prerozdelenie úloh, ktorých vykonávanie si nevyžaduje sviatosť vysviacky. Výraznejšie rozdelenie zodpovednosti bude nepochybne priaznivo vplyvať aj na rozhodovacie procesy, ktoré sa budú vyznačovať jasnejšie synodálnym štýlom.

37. V koncilových textoch je ordinovaná služba chápaná veľmi špecificky ako služba Cirkvi a pre samotnú existenciu Cirkvi. Koncil svojou autoritou obnovil podobu tejto služby, ktorá bola obvyklá v prvotnej Cirkvi, služby, ktorú „vykonávajú v rozličných stupňoch tí, ktorí sa od dávnych čias volajú biskupi, presbyteri a diakoni“ (LG, 28). V tomto vyjadrení zodpovedá episkopát a presbyterát osobitnej účasti na kňazstve Krista, pastiera a hlavy cirkevného spoločenstva, kým diakonát je určený „nie na kňazstvo, ale na službu“ (porov. LG, 29). Jednotlivé stupne sú navzájom organicky spojené a vzájomne závislé, v rámci špecifika každého z nich. Žiadny služobník sa nemôže chápať ako izolovaný jednotlivec, ktorému boli

udelené právomoci; skôr sa musí chápať ako spoluúčastný na Kristových daroch (*munera*) udelených vysviackou, spolu s ostatnými služobníkmi a v organickom spojení s Božím ľudom, ktorého je súčasťou a ktorý má účasť na tých istých Kristových daroch v spoločnom kňazstve založenom na krste, hoci odlišným spôsobom.

38. Úlohou biskupa je predsedáť miestnej cirkvi, byť viditeľným princípom jednoty v nej a putom spoločenstva so všetkými ostatnými miestnymi cirkvami. Osobitosť jeho služby zahŕňa vlastnú, riadnu a bezprostrednú moc, ktorú každý biskup vykonáva osobne v Kristovom mene (porov. LG, 27) pri hlásaní Božieho slova, predsedaní sláveniu Eucharistie a ostatných sviatostí, ako aj pri pastoračnom vedení. To však neznamená jeho nezávislosť od časti Božieho ľudu, ktorá mu bola zverená (porov. CD, 11) a ktorej je povolaný slúžiť v mene Krista, Dobrého pastiera. Skutočnosť, že „biskupskou vysviackou sa udeľuje plnosť sviatosti posvätného stavu“ (LG, 21), nie je ospravedlnením takej biskupskej služby, ktorá má tendenciu byť „monarchistická“, chápaná ako súhrn výsad, od ktorých sa odvíja každá iná charizma a služba. Naopak, ide o potvrdenie schopnosti a povinnosti zhromažďovať a spájať do jednoty každý dar, ktorý Duch vylieva na pokrstených mužov a ženy a na rôzne spoločenstvá. Niektorými aspektmi biskupskej služby vrátane kritérií výberu kandidátov na biskupa službu sa zaoberá 7. pracovná skupina.

39. Aj služba kňazov by mala byť chápaná a prežívaná v synodálnom zmysle. Predovšetkým, kňazi „tvoria so svojím biskupom jediné presbytérium“ (LG, 28) v službe tej časti Božieho ľudu, ktorou je miestna cirkev (porov. CD, 11). To si vyžaduje, aby sme biskupa nepovažovali za niekoho, kto je mimo presbytéria, ale za toho, kto predsedá miestnej cirkvi v prvom rade tým, že predsedá presbytériu, ku ktorému jedinečným spôsobom patrí, pričom je povolaný starať sa zvlášť o kňazov.

40. Biskupom a kňazom pomáhajú diakoni, pričom sú oba tieto spôsoby služby pri vykonávaní apoštolskej služby navzájom závislé. Biskup a kňazi nie sú vo vzťahu k diakonom sebestační, a naopak. Keďže funkcie diakonov sú mnohoraké – ako ukazuje tradícia, liturgická modlitba a prax po Druhom vatikánskom koncile – musia byť vzťahnuté ku konkrétnym podmienkam každej jednotlivéj miestnej cirkvi. Služba každého diakona musí byť vždy koncipovaná v harmónii a jednote so službou všetkých ostatných diakonov, v súlade s povahou diakonskej služby a v referenčnom rámci misie synodálnej Cirkvi.

41. Okrem podpory jednoty v miestnej cirkvi je diecézny alebo eparchiálny biskup, ktorému pomáhajú kňazi a diakoni, zodpovedný aj za vzťahy s ostatnými miestnymi cirkvami a s celou Cirkvou okolo rímskeho biskupa, a to v rámci vzájomnej výmeny darov. Zdá sa, že je dôležité obnoviť tradičné spojenie medzi funkciou biskupa a jeho predsedaním miestnej cirkvi,

čím sa obnoví súvzťažnosť medzi spoločenstvom biskupov (*communio episcoporum*) a spoločenstvom cirkví (*communio ecclesiarum*).

Medzi cirkvami a vo svete: konkrétnosť spoločenstva

42. Synodalita sa realizuje prostredníctvom sietí osôb, spoločenstiev, inštitúcií a súboru procesov, ktoré umožňujú účinnú výmenu darov medzi cirkvami a evanjelizačný dialóg so svetom. Spoločné putovanie pokrstených s rozmanitými charizmami, povolaniami a službami, ako aj vzájomná výmena darov medzi miestnymi cirkvami predstavuje dôležité sviatostné znamenie pre dnešný svet, ktorý na jednej strane prežíva čoraz intenzívnejšie formy vzájomného prepojenia a na druhej strane je ponorený do komerčnej kultúry, ktorá znehodnocuje bezodplatnosť.

43. Podľa Druhého vatikánskeho koncilu, vďaka katolíckosti Cirkvi, „jednotlivé časti Cirkvi prinášajú ostatným častiam a celej Cirkvi svoje dary“ (LG, 13). „Z toho napokon vyplýva vnútorné spojenie medzi rozličnými časťami Cirkvi čo do duchovných bohatstiev, apoštolských pracovníkov a hmotných potrieb. Členovia Božieho ľudu sú totiž povolani vzájomne si sprostredkovať dobrá, lebo aj na jednotlivé cirkvi sa vzťahujú slová apoštola: ‚Podľa toho, kto aký dar dostal, slúžte si navzájom ako dobrí správcovia mnohotvárnej Božej milosti‘ (1 Pt 4, 10)“ (LG, 13).

44. Konferencie biskupov dúfajú, že sa v duchu solidarity budú dobrá deliť medzi cirkvami, ktoré tvoria jednu a jedinou Katolícku cirkev, bez akejkoľvek túžby po nadvláde alebo nároku na nadradenosť: existencia bohatých cirkví a cirkví žijúcich v podmienkach veľkého strádania je pohoršením. Preto sa navrhuje prijať opatrenia na podporu vzájomných väzieb a vytvoriť podporné siete aj na úrovni cirkevných zoskupení.

45. Všetky miestne cirkvi prijímajú a dávajú v rámci spoločenstva jednej Cirkvi. Sú cirkvi, ktoré potrebujú finančnú a materiálnu podporu; iné, ktoré sú bohaté na svedectvo živej viery a láskyplnej služby najchudobnejším; ďalšie potrebujú predovšetkým pomoc evanjelizátorov, ktorí sa delia o svoj život, aby sprostredkovali evanjelium iným národom. Zvlášť sa oceňuje veľkodušnosť kňazov, diakonov, zasvätených mužov a žien, laikov a laičiek, ktorí sa angažujú v misii *ad gentes* a povzbudzuje sa k tejto misii.

46. Miestne cirkvi vyjadrujú túžbu po výmene duchovných, liturgických a teologických darov, ako aj po väčšom spoločnom svedectve v sociálnych otázkach celosvetového významu, ako je starostlivosť o spoločný domov a migračné hnutia. V tomto ohľade bude môcť synodálna Cirkev bude svedčiť o dôležitosti riešenia spoločných problémov, vypracovaných na základe

načúvania všetkým hlasom, vrátane a predovšetkým hlasom tých skupín, spoločenstiev a krajín, ktoré zvyčajne ostávajú na okraji hlavných globálnych procesov. Obzvlášť sľubným horizontom, v ktorom sa dnes dajú realizovať rôzne formy výmeny darov a koordinovaného úsilia, sú veľké nadnárodné geografické oblasti, ako napríklad Amazónia, povodie Konga, Stredomorie a pod.

47. Synodálna Cirkev je predovšetkým pozvaná vnímať v perspektíve výmeny darov aj realitu ľudskej mobility, ktorá sa stáva príležitosťou na stretnutia medzi cirkvami v konkrétnosti každodenného života miest a štvrtí, farností a diecéz či eparchií, čo prispieva k zakoreneniu synodálnej cesty v živej skúsenosti spoločenstiev. Osobitnú pozornosť treba venovať možnosti stretnutia a výmeny darov medzi cirkvami latinskej tradície a východnými katolíckymi cirkvami v diaspóre. To je téma, na ktorej pracuje 1. študijná skupina.

48. Výmena darov medzi cirkvami sa nezriedka uskutočňuje v kontextoch poznačených násilím, prenasledovaním a nedostatkom náboženskej slobody; niektoré cirkvi totiž bojujú o svoje prežitie a vyzývajú k solidarite iné cirkvi, pričom sa naďalej delia o svoje vlastné bohatstvo, ktoré je plodom neustálej konfrontácie s odporom voči evanjeliu a prenasledovaním, ktoré v dejinách postihuje Pánových učeníkov. Okrem toho sa výmena darov uskutočňuje v kontexte, ktorý je naďalej ovplyvnený kolonializmom a neokolonializmom, ktoré sa ešte neskončili. Cirkev, ktorá rastie v praxi synodality, je pozvaná pochopiť vplyv týchto spoločenských dynamík na vzájomnú výmenu darov a usilovať sa o ich zmenu. K tomuto úsiliu patrí aj poznanie, že mnohé cirkvi si nesú zranenú pamäť, a preto je potrebné podporovať konkrétne cesty zmierenia.

49. Výraz „výmena darov“ má dôležitý význam aj vo vzťahoch s inými cirkvami a cirkevnými spoločenstvami. Ján Pavol II. túto myšlienku aplikoval na ekumenický dialóg: „Dialóg nie je len výmena názorov. Určitým spôsobom je vždy akousi ‚výmenou darov‘“ (UUS, 28). Okrem teologického dialógu sa výmena darov uskutočňuje aj v spoločnej modlitbe, ktorou sa otvárame prijatiu darov iných duchovných tradícií, než je tá naša. Príklad svätých žien a mužov z iných cirkví a cirkevných spoločenstiev je tiež darom, ktorý môžeme prijať aj tým, že do nášho liturgického kalendára zahrnieme spomienku na nich, najmä pokiaľ ide o mučeníkov. V tomto duchu musíme byť veľkorysí a ponúkať iným kresťanom možnosť prichádzať na naše púte a modliť sa vo svätyniach a na svätých miestach, ktoré spravuje Katolícka cirkev.

50. Dialóg s rôznymi náboženstvami a kultúrami nie je len vonkajšou súčasťou synodálnej cesty, ale je aj súčasťou jej výzvy prežívať intenzívnejšie vzťahy, s vedomím, že „Bohu je v každom čase a v každom národe milý ten, kto sa ho bojí a koná spravodlivo“ (LG, 9;

porov. *Sk* 10, 35). Preto sa výmena darov neobmedzuje len na iné cirkvi a cirkevné spoločenstvá. Autentická katolíckosť rozširuje tento obzor a žiada si ochotu prijať aj tie faktory podpory života, pokoja, spravodlivosti a integrálneho ľudského rozvoja, ktoré sú prítomné v iných kultúrach a náboženských tradíciách.

Druhá časť

Cesty

Synodálna Cirkev je cirkev vzťahov, pričom medziľudská dynamika v nej tvorí štruktúru života spoločenstva v misii v čoraz zložitejšom kontexte. Takáto perspektíva neoddeľuje, ale zachytáva súvislosti medzi skúsenosťami, umožňuje učiť sa zo skutočností pochopenej vo svetle Božieho slova, z Tradície, prorockých svedectiev, ale aj z urobených chýb.

Druhá časť objasňuje procesy spojené so starostlivosťou o vzťahy a ich rozvoj, najmä pokiaľ ide o zjednotenie s Kristom s ohľadom na misiu a harmóniu komunitného života prostredníctvom schopnosti spoločne čeliť konfliktom a ťažkostiam. Zameriava sa na štyri odlišné, ale hlboko prepojené oblasti života misijnej synodálnej Cirkvi: na formáciu, najmä na počúvanie (Božieho slova, bratov a sestier a na počúvanie hlasu Ducha) a na rozlišovanie, ktoré vedie k rozvoju participatívnych spôsobov rozhodovania pri súčasnom rešpektovaní rôznych rolí, s cirkulárnym charakterom podporujúcim transparentnosť, zodpovednosť za prijaté záväzky a hodnotenie, ktoré otvára priestor na rozlišovanie pre misiu.

Prameňom a vrcholom tejto dynamiky je Eucharistia, ktorá robí základom všetkých vzťahov nezištnú lásku Otca skrze Syna v Duchu. Je to pokrm, ktorý živí a posilňuje misijnú synodálnu Cirkev a tiež obsah jej hlásania vo svete.

Integrálna a spoločná formácia

51. „Každý pokrstený je v odpovedi na Pánove dary povolaný starať sa o svoju vlastnú formáciu a využívať talenty, ktoré dostal, aby prinášali ovocie a slúžili všetkým“ (SS, 14 a). Tieto slová zo *Súhrnnej správy z prvého zasadania synody* vysvetľujú, prečo bola potreba formácie jednou z tém, ktoré sa počas celého synodálneho procesu objavovali najsilnejšie a boli najviac prítomné. Odpoveď na otázku „Ako byť synodálnou Cirkvou v misii?“ si preto vyžaduje, aby sa poskytovanie ucelených formačných ciest stalo prioritou, pričom osobitnú pozornosť treba venovať permanentnej formácii pre všetkých.

52. Pre mnohých bola účasť na synodálnych stretnutiach príležitosťou na formáciu v chápaní a praktizovaní synodality, pričom sa posilnila túžba po lepšom pochopení významu krstnej dôstojnosti a „nadprirodzeného zmyslu pre vieru“ (LG, 12), ktorým Duch obdarúva Boží ľud. Prvoradou potrebou je teda hlbšia formácia v poznaní spôsobu, akým Duch pôsobí v Cirkvi a vedie ju v dejinách.

53. Tak ako neexistuje misia bez kontextu, neexistuje ani Cirkev bez zakorenenia na konkrétnom mieste, s jeho kultúrnymi špecifikami a jedinečnou históriou. Preto nie je možné pripraviť univerzálne formačné plány. Ich vypracovanie je úlohou miestnych cirkví a ich zoskupení. Tu sa preto obmedzíme na naznačenie niektorých základných línií a charakteristík formácie v perspektíve synodality, ktoré sa potom majú konkretizovať s prihliadnutím na kontext, kultúru a tradície jednotlivých miest.

54. Misijná synodálna Cirkev je založená na schopnosti počúvať, čo si vyžaduje uznať, že nik nie je pri plnení svojho poslania sebestačný a každý má čo ponúknuť a čo sa učiť od iných. Formácia k počúvaniu je preto prvou nevyhnutnou požiadavkou. Prax rozhovoru v Duchu nám umožnila zažiť, ako sa môže počúvanie Božieho slova prelínať s počúvaním bratov a sestier a ako nás táto dynamika postupne otvára počúvaniu hlasu Ducha: mnohé prijaté príspevky zdôrazňujú dôležitosť formovania v tejto metóde. V Cirkvi existuje pestrá škála metód počúvania, dialógu a rozlišovania v závislosti od rozmanitosti kultúr a duchovných tradícií. Veľmi dôležitým cieľom je podporovať formáciu v tejto pluralite metód a dialóg medzi nimi v miestnych kontextoch. Zvlášť dôležité je v tomto smere počúvať ľudí, ktorí zažívajú rôzne druhy chudoby a marginalizácie. Mnohé cirkvi uvádzajú, že sa na túto úlohu cítia nepripravené, a potrebovali by špecifickú formáciu. To je jeden z bodov, ktorý bol zverený práci 2. pracovnej skupiny.

55. Cieľom formácie v perspektíve misijnej synodality je to, aby boli svedkovia, muži i ženy, schopní prijať misiu Cirkvi v spoluzodpovednosti a spolupráci so silou Ducha (porov. *Sk 1, 8*). Formácia má preto vychádzať z dynamiky kresťanskej iniciácie, pričom jej cieľom je podporovať osobnú skúsenosť stretnutia s Pánom a následne proces nepretržitého obrátenia postojov, vzťahov, zmysľania a štruktúr. Subjektom misie je vždy Cirkev a každý jej člen je na základe svojej príslušnosti svojho členstva svedkom a ohlasovateľom spásy. Eucharistia, „prameň a vrchol celého kresťanského života“ (LG, 11), je základným miestom formácie k synodalite. Rodina ako spoločenstvo života a lásky je privilegovaným miestom výchovy k viere a kresťanskému životu. Prelínanie generácií v nej je školou synodality, ktorá pozýva každého, aby sa staral o ostatných, a robí viditeľným to, že všetci – slabí i silní, deti, mladí i starí – majú čo prijať aj čo dať.

56. V synodálnej Cirkvi musí ísť o integrálnu formáciu. Jej cieľom totiž nie je len osvojenie si pojmov alebo zručností, ale podpora schopnosti stretávania, zdieľania a spolupráce, spoločného rozlišovania. Preto musí byť táto formácia výzvou pre všetky aspekty osoby: intelektuálny, citový a duchovný. Nemôže byť čisto teoretická, ale zahŕňa konkrétne skúsenosti a vhodné sprevádzanie. Rovnako dôležité je podporovať poznanie kultúr, v ktorých cirkvi žijú

a pôsobia, vrátane digitálnej kultúry, ktorá je dnes taká rozšírená, najmä medzi mladými. Práca 3. študijnej skupiny je venovaná digitálnej kultúre a podpore vhodného vzdelávania v tejto oblasti.

57. Napokon bol veľký dôraz kladený na potrebu spoločnej formácie, na ktorej sa zúčastňujú muži i ženy, laici, zasvätené osoby, vysvätení služobníci aj kandidáti na vysviacku. To im umožňuje rásť vo vzájomnom poznaní a úcte a v schopnosti spolupracovať. Rovnako je potrebné venovať osobitnú pozornosť podpore účasti žien na formačných programoch spolu so seminaristami, kňazmi, rehoľníkmi a laikmi. Zásadný význam má aj ich prístup k úlohám prednášajúcich a formátorov na teologických fakultách a inštitútoch a v seminároch. Navrhuje sa tiež, aby sa kňazom, biskupom a laikom ponúкло formačné školenie o tom, aké úlohy už môžu ženy v Cirkvi vykonávať, a aby sa podporovalo hodnotenie efektívneho využívania týchto možností vo všetkých oblastiach cirkevného života: vo farnostiach, diecézach, laických združeniach, cirkevných hnutiach, nových komunitách, zasvätenom živote, cirkevných inštitúciách, až po rímsku kúriu. Práca 4. študijnej skupiny je venovaná zrevidovaniu formácie kandidátov na ordinovanú službu (*Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*) v misijnej synodálnej perspektíve. Zo všetkých kontinentov prichádza požiadavka zaistiť vhodnú homiletickú formáciu. Napokon sa objavuje aj potreba spoločnej teoretickej aj praktickej formácie v oblasti komunitného rozlišovania v rôznych miestnych kontextoch.

Cirkevné rozlišovanie pre misiu

58. Jeden Duch, ktorý dáva vzniknúť veľkej rozmanitosti chariziem, vedie Cirkev k plnosti života a božskej pravdy (porov. Jn 10, 10; 16, 13). Svojou neustálou prítomnosťou a pôsobením sa „táto apoštolská Tradícia v Cirkvi zveľaďuje pomocou Ducha Svätého“ (DV, 8). Vďaka vedeniu Ducha Svätého sa Boží ľud, ktorý má účasť na Kristovom prorockom úrade (porov. LG, 12), „usiluje rozpoznať pravé znamenia prítomnosti Boha a jeho úmyslov v udalostiach, požiadavkách a túžbach, na ktorých má účasť spolu s ostatnými ľuďmi našich čias“ (GS, 11). Cirkevná úloha rozlišovania je zakorenená v *sensus fidei*, ktorý oživuje Duch Svätý a ktorý možno opísať ako „cit“ či inštinktívnu schopnosť Božieho ľudu pod vedením pastierov (porov. LG, 12) „rozoznávať nové cesty, ktoré Pán otvára Cirkvi“ (František, *Príhovor pri príležitosti osláv 50. výročia zriadenia Biskupskej synody*, 17. októbra 2015).

59. Rozlišovanie zaväzuje tých, ktorí sa na ňom zúčastňujú na osobnej úrovni a všetkých spoločne na úrovni spoločenstva, a žiada od nich, aby si pestovali dispozíciu vnútornej slobody, otvorenosti pre novosť a dôverné odovzdanie sa do Božej vôle a aby sa navzájom počúvali, aby

počuli, „čo Duch hovorí cirkvám“ (Zjv 2, 7). Modliaca sa Mária prítomná uprostred apoštolského spoločenstva vo Večeradle (porov. Sk 1, 14) je pre všetkých živým vzorom a plodnou sprievodkyňou, pokiaľ ide o autentickú synodálnu spiritualitu. Tá spočívala vo vytrvalom a zodpovednom počúvaní Božieho slova a meditatívnom rozlišovaní udalostí (porov. Lk 1, 26 – 38; 2, 19. 51), vo veľkorysej otvorenosti pre pôsobenie Ducha Svätého (porov. Lk 1, 35), v spoločnom vzdávaní vďaky za Pánovo dielo (porov. Lk 1, 39 – 56) a v konkrétnej a včasnej službe každému človeku (porov. Jn 2, 1 – 12), ktorého Ježiš zveril do jej materskej opatery (porov. Jn 19, 25 – 27).

60. Proces rozlišovania vyjadruje spoločenstvo, misiu a spoluúčasť konkrétne práve tým, že od každého vyžaduje, aby sa podielil o svoj názor v perspektíve spoločnej misie. Inými slovami, je to spôsob spoločného kráčania. Preto je veľmi dôležité podporovať širokú účasť na procesoch rozlišovania, pričom treba dbať zvlášť na zapojenie tých, ktorí sú na okraji kresťanského spoločenstva i spoločnosti.

61. Východiskom a referenčným kritériom každého cirkevného rozlišovania je počúvanie Božieho slova. Sväté písmo predstavuje svedectvo *par excellence* o komunikácii Boha s ľudstvom. Svedčí o tom, že Boh hovoril a naďalej hovorí k svojmu ľudu, a predstavuje rôzne kanály, ktorými sa táto komunikácia uskutočňuje. Boh hovorí prostredníctvom osobnej meditácie nad Písmom, v ktorej rezonuje „niečo“ z biblického textu, o ktorom človek medituje. Boh hovorí k spoločenstvu pri liturgii, ktorá je hermeneutickým miestom *par excellence* toho, čo Pán hovorí svojej Cirkvi. Boh hovorí prostredníctvom Cirkvi, ktorá je matkou a učiteľkou, prostredníctvom jej živej tradície a praxe, vrátane ľudovej zbožnosti. Boh naďalej hovorí prostredníctvom udalostí, ktoré sa odohrávajú v priestore a čase, za predpokladu, že vieme rozpoznať ich význam. Boh stále komunikuje so svojím ľudom prostredníctvom rôznych prvkov vesmíru, ktorých samotná existencia odkazuje na Stvoriteľovo konanie a ktoré sú naplnené prítomnosťou Ducha Svätého, „ktorý dáva život“. Napokon Boh hovorí v osobnom svedomí každého človeka, ktoré „je najskrytejším jadrom a svätyňou človeka, kde je sám s Bohom, ktorého hlas sa ozýva v jeho vnútri“ (GS, 16). Autentické rozlišovanie nemôže zanedbávať žiadny z týchto komunikačných kanálov.

62. Komunitné rozlišovanie nie je organizačnou technikou, ale náročnou praxou, ktorá skvalitňuje život a poslanie Cirkvi prežívané v Kristovi a Duchu Svätom. Z tohto dôvodu sa musí vždy uskutočňovať s vedomím a vôľou zhromažďovať sa v mene Pána Ježiša (porov. Mt 18, 20) a počúvať hlas Ducha Svätého. Ako Ježiš prisľúbil, jedine Duch Svätý môže viesť Cirkev na ceste k plnosti pravdy (porov. Jn 16, 13) a života, ktorú má sprístupniť svetu túžiacemu po zmysle. Metóda, ktorou Boží ľud uskutočňuje svoju cestu ohlasovania a

vydávania svedectva o evanjeliu, má svoje korene práve tu. Preto je prioritou naučiť sa na všetkých úrovniach praktizovať evanjeliové umenie, ktoré umožnilo apoštolskému spoločenstvu v Jeruzaleme spečatiť výsledok prvej synody v dejinách Cirkvi slovami: „Lebo Duch Svätý a my sme usúdili“ (Sk 15, 28). V tomto duchu je potrebné nanovo pochopiť a preorientovať prax misijného synodálneho života Cirkvi na konkrétnych miestach, v konkrétnych štruktúrach a udalostiach.

63. Konkrétne procesuálne možnosti musia byť vo svojej rozmanitosti v súlade s požiadavkami základnej teologickej metodológie. Aj na základe skúseností so synodálnym procesom je možné identifikovať niektoré kľúčové prvky pre navrhnutie tohto postupu: a) osobný a komunitný modlitebný život vrátane účasti na Eucharistii; b) primeraná osobná a komunitná príprava, založená na počúvaní Božieho slova a reality; c) úctivé a hlboké počúvanie slov každého človeka; d) hľadanie čo najširšieho konsenzu nie prostredníctvom priesečníka (teda smerom nadol), ale prostredníctvom presahu/prelínaním, s cieľom vyzdvihnúť to, čo najviac „zapaľuje srdcia“ (porov. Lk 24, 32); e) sformulovanie formulácia konsenzu zo strany tých, čo proces vedú, a jeho zaslanie späť všetkým účastníkom, od ktorých sa očakáva potvrdenie tejto formulácie, alebo aspoň to, či sa v takejto formulácii cítia byť vypočutí.

64. Rozlišovanie sa vždy uskutočňuje „s nohami na zemi“, to znamená v konkrétnom kontexte, ktorého zložitost' a osobitosti treba čo najlepšie poznať. Preto musí využívať poznatky z analýz rôznych humanitných, sociálnych a administratívnych vied, ktoré sú pre danú problematiku relevantné. Nie je úlohou technických a vedeckých expertíz, aby mali posledné slovo – to by znamenalo upadnúť do technokratického spôsobu usudzovania – majú skôr položiť „konkrétny základ pre následné etické a duchovné uvažovanie“ (LS, 15). Preto treba zabezpečiť, aby mohli ponúknuť svoj prínos, bez ktorého to nejde, no nesmú pritom zaujať dominantnú rolu nad ostatnými perspektívami.

65. V Cirkvi existuje veľké množstvo prístupov k rozlišovaniu a zavedených metodík. Táto rozmanitosť je výhodou: po vhodnom prispôbení rôznym kontextom sa môžu všetky prístupy ukázať ako plodné. Vzhľadom na spoločné dobro je dôležité, aby vstúpili do úprimného dialógu bez toho, aby sa premárnili špecifiká každého z nich alebo identitárne zakotvenie každej z nich. Plodnosť rozhovoru v Duchu Svätom, ktorá sa prejavila vo všetkých fázach synodálneho procesu, nás nabáda, aby sme túto osobitnú formu cirkevného rozlišovania považovali za osobitne vhodnú pre výkon synodality.

66. V miestnych cirkvách je nevyhnutné ponúkať možnosť formácie, ktorá šíri a rozvíja kultúru rozlišovania najmä medzi tými, ktorí sú na zodpovedných pozíciách. Rovnako dôležitá je starosť o formáciu sprevádzajúcich alebo facilitátorov, ktorých prínos sa pri uskutočňovaní

procesov rozlišovania často ukazuje ako rozhodujúci. Týmto smerom sa uberá aj práca 9. študijnej skupiny, ktorá sa venuje príprave teologických kritérií a synodálnych metodík pre spoločné rozlišovanie ohľadom sporných doktrínálnych, pastoračných a etických otázok.

Členenie rozhodovacích procesov

67. „V synodálnej Cirkvi je celé spoločenstvo v slobodnej a bohatej rozmanitosti jeho členov povolané, aby sa spoločne modlilo, počúvalo, analyzovalo, viedlo dialóg, rozlišovalo a radilo, keď chce prijať pastoračné rozhodnutia, čo možno najviac zhodné s Božou vôľou“ (CTI 68). Toto tvrdenie je potrebné skôr realizovať, než len hlbšie skúmať. Ťažko si predstaviť účinnejší spôsob podpory synodálnej Cirkvi, než je účasť všetkých na rozhodovacích procesoch. Táto účasť sa uskutočňuje na základe diferencovanej zodpovednosti, ktorá rešpektuje každého člena spoločenstva a oceňuje jeho schopnosti a dary s ohľadom na spoločné rozhodnutie.

68. Na uľahčenie implementácie takej spoluúčasti sa zdá byť vhodné zamyslieť sa nad členením rozhodovacích procesov. Tie zvyčajne zahŕňajú fázu vypracovania alebo inštrukcií (*decision-making*) prostredníctvom spoločne praktizovaného rozlišovania, konzultácií a spolupráce“ (CTI, 69). Táto formuje a podporuje následné prijatie rozhodnutia (*decision-taking*), za ktoré zodpovedá kompetentná autorita (napríklad biskup v diecéze alebo eparchii). Medzi týmito dvoma fázami nie je žiadna konkurencia ani protiklad, ale toto rozčlenenie prispieva k tomu, aby prijaté rozhodnutia boli čo najviac v súlade s Božou vôľou: „Dopracovať sa k obsahu rozhodnutia je synodálnou úlohou, samotné rozhodnutie je úradnou kompetenciou“ (*tamže*).

69. V mnohých prípadoch už platné právo stanovuje, že pred prijatím rozhodnutia je autorita povinná uskutočniť konzultáciu. Táto cirkevná konzultácia sa nemôže vynechať, pričom ďaleko presahuje len rámec jednoduchého vypočutia, pretože zaväzuje autoritu k tomu, že nemôže postupovať tak, ako keby sa konzultácia nekonala. Autorita zostáva z právneho hľadiska slobodná, pretože konzultačné stanovisko nie je záväzné, ale ak s ním súhlasí, nemá sa bez presvedčivého dôvodu („*sine praevalenti ratione*“; CIC, kán. 127, § 2, 2°) od neho odkloniť. Ak by tak urobila, izolovala by sa od skupiny, s ktorou konzultovala, čo by predstavovalo poškodenie puta, ktoré ich spája. V Cirkvi výkon autority nespočíva v nanucovaní svojvôle, ale má slúžiť jednote Božieho ľudu, teda predstavuje zmierňujúcu silu pri spoločnom hľadaní toho, čo žiada Duch.

70. V synodálnej Cirkvi je rozhodovacia právomoc biskupa, kolégia biskupov a rímskeho veľkňaza neodňateľná, pretože je zakorenená v hierarchickej štruktúre Cirkvi ustanovenej Kristom. Avšak, nie je nepodmienená: nemožno ignorovať smer, ktorý sa objaví v konzultačnom procese ako výsledok náležitého rozlišovania, najmä ak ho uskutočňujú participatívne orgány miestnej cirkvi. Cieľom synodálneho cirkevného rozlišovania nie je to, aby biskupi poslúchali hlas ľudu, podriaďiť prvých druhému, ani ponúknuť biskupom prostriedok, ktorý by urobil už prijaté rozhodnutia prijateľným, ale viesť k spoločnému rozhodnutiu v poslušnosti Duchu Svätému. Akýkoľvek protiklad medzi konzultáciou a rozhodovaním je preto neadekvátny: v Cirkvi sa rozhodovanie uskutočňuje s pomocou všetkých, nikdy však bez pastoračnej autority, ktorá rozhoduje z moci svojho úradu. Z tohto dôvodu často opakovaná formulácia v CIC, ktorá hovorí o „iba poradnom hlase“ (*tantum consultivum*), znižuje hodnotu konzultácie a treba ju opraviť.

71. Je na miestnych cirkvách, aby čoraz viac uplatňovali všetky možnosti oživenia autenticky synodálnych rozhodovacích procesov, ktoré zodpovedajú špecifikám rôznych kontextov. Je to úloha veľmi dôležitá a naliehavá, pretože od nej do značnej miery závisí konkretizačná fáza synody. Bez konkrétnych zmien nebude vízia synodálnej Cirkvi dôveryhodná, čo odcudzí tých členov Božieho ľudu, ktorí zo synodálnej cesty čerpali silu a nádej. To platí ešte viac, najmä pokiaľ ide o efektívnu účasť žien na prípravných a rozhodovacích procesoch, ako sa to požaduje v mnohých príspevkoch, ktoré sme dostali od biskupských konferencií.

72. Napokon netreba zabúdať, že procesy konzultácií, komunitného rozlišovania alebo synodálneho rozhodovania si vyžadujú, aby tí, ktorí sa na nich zúčastňujú, mali efektívny prístup ku všetkým relevantným informáciám, aby si mohli vytvoriť vlastný odôvodnený názor. Zodpovednosťou autority, ktorá iniciuje tento proces, je zabezpečiť, aby sa tak stalo. Zdravé synodálne rozhodovacie procesy si vyžadujú primeranú úroveň transparentnosti. Rovnako je dobré zdôrazniť chýlostivosť tejto úlohy a osobitnú zodpovednosť tých, ktorí v rámci konzultácie vyjadrujú svoj názor.

Transparentnosť, uplatňovanie zodpovednosti a hodnotenie

73. Synodálna cirkev potrebuje kultúru a prax transparentnosti a zodpovednosti (*accountability*), ktoré sú nevyhnutné na podporu vzájomnej dôvery potrebnej pre spoločnú cestu a spoluzodpovednosť za spoločné poslanie. Uplatňovanie zodpovednosti v Cirkvi nie je

v prvom rade spoločenskou a organizačnou požiadavkou. Jeho základ treba hľadať skôr v povahe Cirkvi ako tajomstva spoločenstva.

74. V Novom zákone môžeme nájsť prax uplatňovania zodpovednosti v živote prvej Cirkvi, ktorá vo veľkej miere súvisí práve so zachovaním spoločenstva. Napríklad v 11. kapitole *Skutkov apoštolov*, keď sa Peter vracia do Jeruzalema po tom, ako pokrstil pohana Kornélia, „tí, čo boli z obriezky, mu dohovárali: ‚Vošiel si k neobrezancom a jedol si s nimi!‘ (Sk 11, 2 – 3). Peter odpovedá opísaním dôvodov svojho konania. Zodpovedať sa za svoju službu spoločenstvu patrí k najstaršej tradícii, ktorá siaha až do apoštolských čias Cirkvi. Kresťanská teológia služby (*stewardship*) ponúka vhodný rámec pre chápanie uplatňovania authority, do ktorého možno vložiť aj reflexiu o transparentnosti a zodpovednosti.

75. V dnešnej dobe vznikla požiadavka na transparentnosť a uplatňovanie zodpovednosti v Cirkvi a zo strany Cirkvi v dôsledku straty dôveryhodnosti pre finančné škandály a najmä sexuálne a iné zneužívanie maloletých a zraniteľných osôb. Nedostatok transparentnosti a vyvodzovania zodpovednosti živí klerikalizmus, ktorý je založený na implicitnom predpoklade, že vysvätení služobníci nie sú nikomu za výkon im zverenej moci zodpovední.

76. Ak chce byť synodálna Cirkev otvorená, potom musí byť zodpovednosť a transparentnosť jadrom jej činnosti na všetkých úrovniach, nielen na úrovni authority. Tí, ktorí sú v pozícii autorít, však za to nesú väčšiu zodpovednosť. Transparentnosť a uplatňovanie zodpovednosti sa neobmedzujú len na oblasť sexuálneho a finančného zneužívania. Musia sa týkať aj pastoračných plánov, metód evanjelizácie a spôsobov, akými Cirkev rešpektuje dôstojnosť ľudskej osoby, napr. pokiaľ ide o pracovné podmienky v jej inštitúciách.

77. Zatiaľ čo v priebehu storočí sa zachovala prax zodpovedať sa nadriadeným, je potrebné obnoviť rozmer zodpovednosti authority voči komunite. Transparentnosť musí byť charakteristickou črtou vykonávania authority v Cirkvi. Dnes sa javia ako potrebné štruktúry a formy pravidelného hodnotenia spôsobu vykonávania služobných povinností každého druhu. Hodnotenie, ktoré sa nechápe v moralistickom zmysle, umožňuje služobníkom urobiť prípadné včasné nápravy a podporuje ich rast a schopnosť vykonávať svoju službu lepšie.

78. Okrem dodržiavania toho, čo už je stanovené v kánonických normách ohľadom kritérií a mechanizmov kontroly, je úlohou miestnych cirkví a predovšetkým ich zoskupení (biskupské konferencie a východné hierarchické štruktúry), aby vytvorili účinné formy a postupy pre uplatňovanie transparentnosti a zodpovednosti, primerané rôznym kontextom, ktoré budú vychádzať z občianskeho zákonného rámca, očakávaní spoločnosti a skutočnej dostupnosti odborných znalostí v tejto oblasti, aby boli primerané rôznym kontextom. Avšak aj

tam, kde sú zdroje obmedzené, má Cirkev pracovať na rozvoji svojich činností a spoločného zmýšľania s cieľom väčšej transparentnosti a kultúre zodpovednosti.

79. Zvlášť sa zdá byť potrebné vo vhodnej forme zabezpečiť aspoň nasledovné:

- a) efektívne fungovanie rád pre ekonomické záležitosti;
- b) efektívne zapojenie Božieho ľudu, najmä jeho najkompetentnejších členov do pastoračného a ekonomického plánovania;
- c) prípravu a zverejnenie (skutočnú dostupnosť) ročnej finančnej správy, pokiaľ možno overenej externými audítormi, ktorá sprehl'adní hospodárenie s majetkom a finančnými zdrojmi Cirkvi a jej inštitúcií;
- d) výročnú správu o plnení misie, vrátane predstavenia iniciatív uskutočnených v oblasti *safeguarding* (ochrana maloletých a zraniteľných osôb) a podpory prístupu žien k vedúcim pozíciám a ich účasti na rozhodovacích procesoch;
- e) postupy pravidelného hodnotenia vykonávania všetkých služieb a úradov v rámci Cirkvi. Opäť ide o veľmi dôležitú a naliehavú vec pre dôveryhodnosť synodálneho procesu a jeho realizáciu.

Tretia časť

Miesta

Misijný synodálny život Cirkvi, vzťahy, ktorými je popretkávaný, a cesty, ktoré zabezpečujú jeho rozvoj, nikdy nemôže ignorovať konkrétnosť „miesta“, teda kontextu a kultúry. Táto tretia časť nás vyzýva prekonať statické chápanie rôznych miest, v rámci ktorých je Cirkev podľa pyramidového modelu rozčlenená do rôznych úrovní alebo stupňov (farnosť, zóna, diecéza alebo eparchia, cirkevná provincia, biskupská konferencia alebo východná hierarchická štruktúra, univerzálna Cirkev). Tak to v skutočnosti nikdy nebolo: sieť vzťahov a výmeny darov medzi cirkvami mala vždy skôr sieťovú než lineárnu podobu. Tieto boli spojené vo zväzku jednoty, ktorej stálym a viditeľným princípom a základom je rímsky veľkňaz, a v tomto zmysle sa katolíckosť Cirkvi nikdy nezhodovala s abstraktným univerzalizmom. Navyše v kontexte rýchlo sa meniaceho chápania priestoru by zúženie pôsobenia Cirkvi do čisto priestorových hraníc znamenalo jej uväznenie v osudovej nehybnosti a znepokojujúcej pastoračnej monotónnosti, neschopnej zachytiť najdynamickejšiu časť obyvateľstva, najmä mladých ľudí. Namiesto toho je potrebné chápať tieto miesta ako vzájomne závislé, čo sa má konkretizovať aj vo vzťahoch medzi cirkvami a v zoskupeniach, ktoré vytvárajú a ktoré sú obdarené jednotným významom. Služba jednoty, ktorá prislúcha rímskemu biskupovi a kolégiu biskupov, ktorí sú s ním v spoločensťve, sa tiež musí posudzovať podľa tohto scenára a treba vypracovať vhodné inštitucionálne formy pre jej vykonávanie.

Oblasti, v ktorých kráčame spoločne

80. „Božej cirkvi v Korinte...“. (1 Kor 1,2). Zvestovanie evanjelia, ktoré prebúdza vieru v srdciach mužov a žien, pôsobuje, že na danom mieste vzniká Cirkev. Cirkev nemožno chápať bez jej zakorenenia na určitom mieste a v určitej kultúre, a bez vzťahov, ktoré sa medzi týmito miestami a kultúrami vytvorili. Zdôrazňovanie významu miesta neznamena, že podliehame partikularizmu alebo relativizmu, ale ide o docenenie konkrétnosti, v ktorej sa v priestore a čase formuje spoločná skúsenosť príľnutia k zjaveniu sa Boha, ktorý prináša spásu. Rozmer miesta zachováva pôvodnú pluralitu podôb tejto skúsenosti a ich zakorenenosť v konkrétnych kultúrnych a historických kontextoch. Rozmanitosť liturgických, teologických, duchovných a disciplinárnych tradícií je najjasnejšou ukážkou toho, ako veľmi táto pluralita obohacuje Cirkev

a robí ju krásnou. Práve spoločenstvo cirkví, z ktorých každá má svoj konkrétny miestny charakter, je prejavom spoločenstva veriacich jednej a jedinej Cirkvi, čo bráni tomu, aby sa rozplynula do abstraktného a homogenizujúceho univerzalizmu.

81. Skúsenosť pluralizmu kultúr a plodného stretnutia a dialógu medzi nimi je podmienkou života Cirkvi, nie ohrozením jej katolíckosti. Posolstvo spásy zostáva jedno a to isté: „Jedno je telo a jeden Duch, ako ste aj povolání v jednej nádeji svojho povolania. Jeden je Pán, jedna viera, jeden krst. Jeden je Boh a Otec všetkých, ktorý je nad všetkými, preniká všetkých a je vo všetkých“ (Ef 4, 4 – 6). Toto posolstvo má pluralitnú podobu, ktorá sa prejavuje v rozmanitosti národov, kultúr, tradícií a jazykov. Ak berieme túto pluralitu foriem vážne, zabránime hegemonistickým nárokom a riziku redukcie spásneho posolstva na jediné chápanie cirkevného života a jeho liturgických, pastoračných alebo mravných prejavov. Sieť vzťahov v rámci v synodálnej Cirkvi, zviditeľnená vďaka výmene darov medzi cirkvami a zaručená jednotou kolégia biskupov na čele s rímskym biskupom, je dynamickou záštitou jednoty, ktorá sa nikdy nemôže stať uniformitou.

82. Dnes sa Cirkev musí konfrontovať so spoločensko-kultúrnymi podmienkami, ktoré hlboko menia našu skúsenosť zakorenenia na danom území. Miesto už nemožno chápať čisto geograficky a priestorovo, ale pripomína skôr príslušnosť k istej sieti vzťahov a kultúre, ktorá má dynamickejšie a pružnejšie územné zakotvenie ako v minulosti. To je výzvou pre organizačné formy Cirkvi, ktoré boli štruktúrované na základe odlišného konceptu miesta. Tiež si to vyžaduje prijatie diferencovaných, samozrejme nie protichodných kritérií v rôznych kontextoch, aby bolo možné jednu pravdu stelesniť v živote ľudí.

83. Medzi faktory tejto zmeny určite patrí fenomén urbanizácie: dnes, po prvýkrát v histórii, väčšina ľudstva žije skôr v mestách ako na vidieku. Zmysel pre územnú príslušnosť k istému miestu je v mestskom kontexte, kde sú hranice medzi lokalitami určované skôr na základe konvencie, nadobúda inú podobu. Vo veľkomestách stačí niekoľko zastávok metrom, aby sme prekročili hranice nie len farnosti, ale i diecézy: túto cestu mnohí ľudia absolvujú niekoľkokrát za deň. Ich život sa bežne odohráva na rôznych cirkevných územiach.

84. Druhým faktorom je rastúca mobilita ľudí v globalizovanom svete, a to z rôznych dôvodov. Utečenci a migranti často vytvárajú živé spoločenstvá, a to aj v oblasti praktizovania viery, čím sa miesto, kde sa usadia, stáva viac pluralitným. Zároveň aj vďaka digitálnym médiám udržiavajú väzby a vzťahy s krajinou svojho pôvodu. Zažívajú tak viacnásobnú miestnu, kultúrnu aj jazykovú príslušnosť. Ich pôvodné spoločenstvá zasa na jednej strane zažívajú znižovanie počtu svojich členov, až po ich zánik, no na druhej strane prežívajú rozširovanie svojej vzťahovej štruktúry v globálnom meradle. Ako sa konštatovalo na prvom

zasadaní, príznačná je v tomto ohľade situácia niektorých východných katolíckych cirkví: pri súčasnej miere migrácie by ich členovia v diaspóre mohli byť čoskoro početnejší ako tí, čo žijú na kánonických územiach (porov. SS, 6c). V každom prípade bude čoraz viac anachronické definovať miesto v čisto geografických hraniciach. O výzvach, ktoré z toho vyplývajú vo vzťahu k latinskej cirkvi, bude uvažovať 1. študijná skupina.

85. Napokon nemôžeme opomenúť ani šírenie digitálnej kultúry, najmä medzi mladými ľuďmi. Táto radikálne ovplyvňuje ich prežívanie a vnímanie priestoru a času, ako aj spôsob, akým prežívajú činnosti každého druhu, komunikáciu a vzťahy, dokonca aj vieru. Nie náhodou sa na prvom zasadaní konštatovalo, že „digitálna kultúra teda nie je ani tak samostatnou oblasťou misie, ako skôr kľúčovým rozmerom svedectva Cirkvi“ (SS, 17b). Práca tretej z desiatich študijných skupín je venovaná práve tejto výzve.

86. Tieto spoločenské a kultúrne dynamiky sú pre Cirkev výzvou, aby sa znovu zamyslela nad významom „miestneho rozmeru“ s ohľadom na misiu. Bez toho, aby sme opomínali, že život sa vždy odohráva vo fyzickom kontexte a konkrétnej kultúre, od ktorých nemožno nikdy odhliadať, treba sa vymaniť z čisto priestorového chápania miesta. Miesta, dokonca ani tie cirkevné, nie sú len priestormi, ale sú oblasťami a sieťami, v ktorých sa môžu rozvíjať vzťahy, poskytujúce ľuďom príležitosť zakoreniť sa a základ pre misiu, ktorú budú vykonávať všade tam, kde sa bude odvíjať ich život. Synodálne obrátenie mysli a srdca musí byť sprevádzané synodálnou reformou cirkevných miest, ktoré majú byť cestami, po ktorých sa dá spoločne kráčať. To neznamená, že sa pastoračná činnosť obmedzí do ľubovoľných väzieb, lebo jej cieľom je dosiahnuť všetkých mužov a ženy.

87. Táto reforma sa musí uskutočniť na základe chápania Cirkvi ako svätého Božieho ľudu, ktorého vyjadrením je spoločenstvo cirkví (*communio Ecclesiarum*). Prežitá skúsenosť nám ukázala, že začatie synodálneho procesu zo strany miestnych cirkví neohrozuje jednotu celej Cirkvi, ale vyjadruje rozmanitosť a univerzálnosť Božieho ľudu (porov. LG, 22). Neohrozuje to ani vykonávanie služby jednoty rímskeho biskupa, ale posilňuje ju. Netreba uvažovať o Cirkvi len na základe jej inštitúcií, ale treba prehodnotiť tieto inštitúcie, aj tie najdôležitejšie, z pohľadu služby misii.

88. Vďaka službe rímskeho biskupa ako viditeľného princípu jednoty celej Cirkvi a každého biskupa ako viditeľného princípu jednoty jeho partikulárnej cirkvi mohol koncil povedať, že Cirkev, mystické Kristovo telo, je zároveň telom cirkví, v ktorých a z ktorých existuje jedna a jediná Katolícka cirkev (porov. LG, 23). Toto telo tvoria: a) jednotlivé cirkvi ako časti Božieho ľudu, z ktorých každá je zverená biskupovi; b) zoskupenia cirkví, v ktorých inštanície spoločenstva predstavujú predovšetkým hierarchické orgány; c) celú Cirkev (*Ecclesia*

tota), pričom Cirkev ako spoločenstvo cirkví je reprezentovaná kolégiom biskupov zhromaždených okolo rímskeho biskupa vo zväzku biskupského (*cum Petro*) a hierarchického (*sub Petro*) spoločenstva. Reforma cirkevných inštitúcií musí sledovať toto usporiadanie Cirkvi.

Miestne cirkvi v jednej a jedinej Katolíckej cirkvi

89. Miestna cirkev je zo svojej povahy miestom, kde môžeme najbezprostrednejšie zakúsiť misijný synodálny život celej Cirkvi. Príspevky biskupských konferencií hovoria o farnostiach, miestnych spoločenstvách a malých komunitách ako o prostrediach, kde sa prežíva spoločenstvo a spoluúčasť na misii. Ako uviedli farári zhromaždení v Sacropane, „členovia farností sú a stávajú sa Ježišovými misionárskymi učeníkmi zhromaždenými v jeho mene na modlitbu a bohoslužbu, na službu a svedectvo v časoch radosti i smútku, nádeje i zápasu“. V týchto cirkevných prostrediach pôsobí Boh. Zároveň si uvedomujeme, že musíme urobiť viac, aby sme v službe misionárskej tvorivosti využili veľkú plasticosť farnosti, chápanej ako spoločenstvo spoločenstiev.

90. Miestne cirkvi sú dnes tvorené aj združeniami a komunitnými inštitúciami, ktoré predstavujú staršie i nové prejavy kresťanského života. Najmä inštitúty zasväteného života a spoločnosti apoštolského života prispievajú veľkou mierou k životu miestnych cirkví a živej misijnej činnosti. To isté platí aj pre laické združenia, cirkevné hnutia a nové spoločenstvá. Príslušnosť k Cirkvi sa dnes vyjadruje čoraz väčším počtom foriem, ktoré sa nevzťahujú len na geograficky vymedzenú základňu, ale skôr na väzby asociačného charakteru. Túto rozmanitosť foriem treba podporovať, pričom treba mať vždy na pamäti misijnú perspektívu a cirkevné rozlišovanie toho, čo si Pán v každom konkrétnom kontexte želá. Oživenie tejto rozmanitosti a starostlivosť o putá jednoty je v špecifickej kompetencii diecézneho alebo eparchiálneho biskupa. 6. študijná skupina bola poverená úlohou hlbšie preskúmať uvedené aspekty.

91. Podobne ako v predchádzajúcich fázach synodálneho procesu, aj počas konzultácií pri príprave tohto *Instrumentum laboris*, mnohé z prijatých príspevkov uvažujú o rôznych typoch rád (farské, oblastné, diecézne alebo eparchiálne) ako o základných nástrojoch plánovania, organizovania, vykonávania a hodnotenia pastoračných aktivít a poukazujú na potrebu ich posilnenia. V skutočnosti platné kánonické právo už predpokladá takéto štruktúry. Po vhodných úpravách by sa mohli stať ešte vhodnejšími na konkretizáciu niektorých aspektov synodálneho štýlu: môžu sa stať subjektmi cirkevného rozlišovania a synodálneho rozhodovacieho procesu a miestami na uplatňovanie zodpovednosti a hodnotenia tých, ktorí sú

na vedúcich pozíciách, pričom netreba zabúdať, že ich členovia sa zasa budú musieť zodpovedať za spôsob, akým vykonávajú svoje povinnosti. Preto ide o jednu z najslubnejších oblastí, v ktorej sa treba zamerať na rýchlu implementáciu synodálnych usmernení, ktorá povedie ku zmenám s účinným a rýchlym dopadom.

92. V záujme napredovania týmto smerom mnohé príspevky poukazujú na potrebu zasiahnuť do profilu a spôsobu fungovania týchto orgánov. Medzi najvýznamnejšie aspekty, ktorým treba venovať pozornosť, patrí spôsob výberu ich členov, ktorého cieľom je zabezpečiť, aby ich zloženie odrážalo zloženie daného spoločenstva (farnosti alebo diecézy/eparchie), a tak dôveryhodne prispievalo k podpore kultúry transparentnosti a zodpovednosti. Preto je potrebné, aby väčšina členov nebola určovaná autoritou (biskupom alebo farárom), ale bola vybraná iným spôsobom, ktorý skutočne odráža realitu spoločenstva alebo miestnej cirkvi.

93. Rovnakú pozornosť treba venovať zloženiu týchto orgánov, aby sa podporila väčšia účasť žien, mladých ľudí a osôb žijúcich v podmienkach chudoby alebo marginalizácie. Okrem toho, ako to zdôraznilo aj prvé zasadanie, je podstatné, aby v týchto orgánoch boli muži a ženy, ktorí sa usilujú o svedectvo viery v bežnej realite života a sociálnej dynamike, pričom majú apoštolské a misionárske schopnosti (porov. SS, 18d), a nielen ľudia zapojení do organizovania života a služieb v rámci spoločenstva. Takto bude cirkevné rozlišovanie vykonávané týmito orgánmi profitovať z väčšej otvorenosti, schopnosti analyzovať realitu a pluralitu perspektív. Napokon mnohé príspevky poukazujú na to, že by bolo vhodné zaviesť tieto rady ako povinné, lebo v súčasnom platnom práve je ich zriadenie nezáväzné.

94. Niektoré biskupské konferencie sa tiež podelili o skúsenosti s reformami a osvedčenými postupmi, ktoré už boli zavedené, ako napríklad vytvorenie sietí pastoračných rád na úrovni najnižších spoločenstiev, farností a oblastí, až po diecéznu pastoračnú radu. Ako model konzultácie a načúvania sa navrhuje organizovanie cirkevných zhromaždení na všetkých úrovniach, ktoré by sa snažili neobmedziť konzultácie len v rámci Katolíckej cirkvi, ale otvoriť ich príspevku iných cirkví, cirkevných spoločenstiev a iných náboženstiev prítomných na danom území a v danej spoločnosti, s ktorými kresťanské spoločenstvo kráča spoločne.

Zväzky, ktoré utvárajú jednotu Cirkvi

95. Spoločný horizont výmeny darov, explicitne vyjadrený v prvej časti, predstavuje inšpiráciu pre vzťah medzi cirkvami. Spája v sebe dôraz na zväzky, ktoré utvárajú jednotu Cirkvi, pričom sa oceňujú špecifiká kontextu, v ktorom žije každá miestna cirkev s vlastnými dejinami a tradíciou. Prijatie synodálneho štýlu umožňuje prekonať predstavu, že v každej

otázke musia všetky cirkvi nevyhnutne postupovať rovnakým tempom. Naopak, rozdiely v tempe možno oceniť ako výraz legitímnej rozmanitosti a ako príležitosť na výmenu darov a vzájomné obohatenie. Aby sa to dalo realizovať, je potrebné, aby sa tento horizont vtelil do konkrétnych štruktúr a praxe. Odpoveď na otázku „Ako byť synodálnou Cirkvou v misii?“ si vyžaduje identifikovať a podporovať takéto štruktúry a praktiky.

96. Východné hierarchické štruktúry a biskupské konferencie sú základnými nástrojmi na vytváranie väzieb a výmenu skúseností medzi cirkvami, ako aj na decentralizáciu riadenia a pastoračného plánovania. „Druhý vatikánsky koncil povedal, že podobne ako starobylé patriarchálne cirkvi, tak aj konferencie biskupov môžu „mnohorakým a účinným spôsobom prispieť k tomu, aby zmysel pre kolégiovosť vyústil do konkrétnych rozhodnutí“ (LG, 23) Ale toto želanie sa naplno neuskutočnilo, pretože sa ešte dostatočne nestanovil štatút biskupských konferencií, ktorý by ich definoval ako nositeľky konkrétnych kompetencií vrátane určitej vlastnej učiteľskej autority“ (EG, 32). Hľadanie cesty, ako byť synodálnou Cirkvou v misii, si vyžaduje aj riešenie tejto otázky.

97. Na základe toho, čo sa počas synodálneho procesu ukázalo, sa navrhuje: a) uznať biskupské konferencie za cirkevné subjekty vybavené doktrinálnou autoritou, predpokladajúc spoločensko-kultúrnu rozmanitosť v rámci mnohotvárnej cirkvi a podporujúc ocenenie liturgických, disciplinárnych, teologických a duchovných prejavov primeraných rôznym spoločensko-kultúrnym kontextom; b) pristúpiť k zhodnoteniu živej skúsenosti s fungovaním biskupských konferencií a východných hierarchických štruktúr, vzťahov medzi episkopátmi navzájom aj so Svätou stolicou, aby sa určili konkrétne reformy, ktoré sa majú uskutočniť; návštevy *ad limina*, ktoré sú predmetom 7. študijnej skupiny, by mohli byť vhodnou príležitosťou na toto zhodnotenie; c) zabezpečiť, aby všetky diecézy a eparchie boli pričlenené k niektorej cirkevnej provincii a biskupskej konferencii alebo východnej hierarchickej štruktúre (porov. CD, 40).

98. Novinkou prvej fázy synodálneho procesu bola skúsenosť kontinentálnych zhromaždení, ktorá umožnila dôslednejšie realizovať koncilové usmernenia, aby sa pri hľadaní „hlbšieho osvojenia si kresťanského života v jeho širokom rámci“ (AG, 22) vážne brala do úvahy osobitosť „jednotlivých veľkých spoločensko-kultúrnych oblastí“. Táto skúsenosť, ako aj cesta cirkví v niektorých regiónoch, nastoľuje otázku vyjadrenia synodálnej a kolegiálnej dynamiky prostredníctvom vhodných inštitúcií, napr. cirkevných zhromaždení a biskupských konferencií, ktorým možno zveriť koordinované úlohy vypracovania a prijímania rozhodnutí v kontinentálnom alebo regionálnom kontexte. Môžu sa zaviesť aj metódy rozlišovania, ktoré do procesu vypracovania dokumentov a rozhodovania zapájajú ďalších cirkevných aktérov.

Okrem toho sa navrhuje, aby rozlišovanie – vo formách prispôsobených rôznorodosti kontextov – zahŕňalo aj priestor na počúvanie a dialóg s občianskymi inštitúciami, predstaviteľmi iných náboženstiev, nekatolíckymi organizáciami a spoločnosťou ako takou.

99. Túžba po tom, aby sa miestny synodálny dialóg neskončil, ale aby pokračoval ďalej, a potreba účinnej inkulturácie viery v rámci významných územných oblastí vedie k novému zhodnoteniu inštitúcie partikulárnych koncilov, provinčných aj plenárnych, ktorých pravidelné slávenie bolo v dlhom období dejín Cirkvi povinnosťou. Na základe skúseností získaných na synodálnej ceste možno uvažovať o rôznych formách. Mohlo by ísť o zhromaždenie čisto len biskupov alebo cirkevné zhromaždenie zložené aj z iných veriacich (kňazov, diakonov, zasvätených mužov a žien, laikov a laičiek), delegovaných pastoračnými radami príslušných diecéz alebo eparchií, alebo určených iným spôsobom, aby odrážali rozmanitosť Cirkvi v danom regióne. V tomto smere by sa mal zreformovať postup schvaľovania (*recognitio*) záverov partikulárnych koncilov, aby sa podporilo ich včasné zverejnenie.

Služba rímskeho biskupa jednote

100. Odpoveď na otázku „Ako byť synodálnou cirkvou v misii?“ si vyžaduje aj prehodnotenie dynamiky, ktorá spája synodalitu, kolegiálnu a primát, aby mohla oživiť vzťahy medzi inštitúciami, prostredníctvom ktorých nachádza konkrétne vyjadrenie.

101. Synodálny proces ukázal pravdivosť koncilového tvrdenia, že „v spoločenstve Cirkvi oprávnené jestvujú partikulárne cirkvi, ktoré majú vlastné tradície, pritom však zostáva nedotknuté prvenstvo Petrovho stolca, ktorý je na čele celého spoločenstva lásky, chráni oprávnenú rozmanitosť, ale pritom bdie, aby tieto zvláštnosti nielenže neškodili jednote, ale naopak, aby jej boli na osoh“ (LG, 13). Na základe tejto funkcie je rímsky biskup ako viditeľný princíp jednoty celej Cirkvi (porov. LG, 23) garantom synodality: jemu prináleží zvolávať celú Cirkev k synodálnej činnosti, a to zvolávaním, predsedaním a potvrdzovaním výsledkov synod biskupov; jeho starostlivosťou má byť, aby Cirkev rástla v synodálnom štýle a forme.

102. Úvahy o formách vykonávania Petrovej služby by sa mali viesť aj v perspektíve „zdravej decentralizácie“ (EG, 16), ku ktorej nabáda pápež František a ktorú požadujú mnohé biskupské konferencie. Vo formulácii, ktorú uvádza apoštolská konštitúcia *Praedicate evangelium*, to znamená „ponechať v kompetencii pastierov fakultu riešiť pri výkone „vlastnej úlohy učiteľov“ a pastierov otázky, ktoré dobre poznajú a ktoré sa nedotýkajú jednoty učenia, disciplíny a spoločenstva Cirkvi, konajúc vždy s tou spoluzodpovednosťou, ktorá je plodom a výrazom špecifického *mysterium communionis*, ktorým je Cirkev“ (PE, II, 2).

103. Aby sme mohli postupovať týmto smerom, možno nasledovať líniu nedávneho *motu proprio Competentias quasdam decernere* (11. februára 2022), ktoré na základe „cirkevnej dynamiky spoločenstva“ prideluje „niektoré kompetencie ohľadom kódexových ustanovení s cieľom chrániť jednotu disciplíny univerzálnej Cirkvi, výkonnej moci Cirkvi a miestnych cirkevných inštitúcií“ (Úvod).

104. Okrem toho vypracovanie kánonickej normy môže byť aj priestorom na uplatnenie synodálneho štýlu. Normatívna činnosť nie je obmedzená na sa neobmedzuje na vykonávanie moci udelenej autorite, ale treba ju považovať za skutočné cirkevné rozlišovanie. Aj keď má autorita sama všetky výsady vydávať zákony, môže a má pri tom konať synodálnou metódou, s cieľom vyhlásiť normu, ktorá je ovocím načúvania v Duchu Svätom, čo je požiadavka spravodlivosti.

105. Spomínaná apoštolská konštitúcia *Praedicate evangelium* upravila službu, ktorú rímska kúria poskytuje rímskemu biskupovi a kolégiu biskupov v synodálnom a misijnom zmysle. V logike transparentnosti a zodpovednosti treba počítať s formami pravidelného hodnotenia jej práce, ktoré by bolo zverené nezávislému orgánu (napríklad Rade kardinálov a/alebo rade biskupov volených synodou). 8. študijná skupina sa venuje úlohe pápežských reprezentantov v synodálnej misijnej perspektíve a spôsobom hodnotenia ich práce.

106. To isté zhromaždenie zísané v októbri 2023 naznačilo potrebu pristúpiť k hodnoteniu plodov prvého zasadania (porov. SS, 20j), ktoré nemôže ignorovať vývoj, ktorý priniesla apoštolská konštitúcia *Episcopalis communio*, ktorá mení synodu z jednorazovej udalosti na cirkevný proces, ktorý sa rozširuje v priestore a čase. Medzi miestami na praktizovanie synodality a kolegiality na úrovni celej Cirkvi určite vyniká synoda biskupov. Bola zriadená Pavlom VI. ako zhromaždenie biskupov zvolané na to, aby sa prostredníctvom rady podieľali na starostlivosti rímskeho veľkňaza o celú Cirkev, je teraz – v podobe procesu prebiehajúceho po etapách – prostredím, v ktorom sa realizuje a môže rozvíjať dynamický vzťah medzi synodalitou, kolegialitou a primátom. Celý svätý Boží ľud, biskupi, ktorým sú zverené jeho jednotlivé časti, a rímsky biskup ako princíp jednoty Cirkvi sa plne zúčastňujú na synodálnom procese, každý podľa svojej funkcie. Táto účasť sa prejavuje v synodálnom zhromaždení zísanom okolo rímskeho biskupa, ktoré svojím zložením vyjadruje rozmanitosť a univerzálnosť Cirkvi ako „sviatosti jednoty“, čiže svätého ľudu zhromaždeného a usporiadaného pod vedením biskupov“ (SC, 26).

107. Medzi najvýznamnejšie plody synody 2021 – 2024 patrí intenzita jej rozbehu a ekumenického prísľubu, ktoré ju charakterizujú. V tomto svetle môže byť užitočné zaoberať sa aj otázkou vykonávania Petrovej služby, aby sa otvorila „novej situácii“ (UUS, 95). Nedávny

dokument Dikastéria na podporu jednoty kresťanov *Rímsky biskup: Primát a synodalita v ekumenickom dialógu a odpovediach na encykliku „Ut unum sint“* ponúka podnety na hlbšie zamyslenie. Téma je súčasťou práce 10. študijnej skupiny venujúcej sa recepcii plodov ekumenickej cesty v cirkevnej praxi.

108. Bohatstvo, ktoré predstavuje účasť bratských delegátov pochádzajúcich z iných cirkví a cirkevných spoločenstiev na prvom zasadaní synody, nás pozýva, aby sme väčšiu pozornosť venovali tomu, ako sa synodalita realizuje u našich ekumenických partnerov na Východe i na Západe. Ekumenický dialóg je základom pre rozvoj chápania synodality a jednoty Cirkvi. Predovšetkým nás vedie k tomu, aby sme si predstavili autenticky ekumenickú synodálnu prax až po formy konzultácií a rozlišovania o otázkach spoločného a naliehavého záujmu. Základom tejto možnosti je skutočnosť, že nás spája jeden krst, z ktorého pramení identita Božieho ľudu a dynamika spoločenstva, spoluúčasti a misie.

Záver

Synodálna Cirkev vo svete

109. Všetko na tomto svete je prepojené a poznačené túžbou po druhom, ktorá nikdy nezaniká. Všetko je výzvou ku vzťahom a svedectvom o nesebestačnosti. Celý svet, keď ho kontemplujeme pohľadom vychovaným kresťanským Zjavením, je sviatosným znamením prítomnosti, ktorá ho presahuje a oživuje, vedie ho k stretnutiu s Bohom, ktoré sa definitívne naplní v družnom spolunažívaní rozdielov, ktoré dosiahnu plnú harmóniu na eschatologickej hostine pripravenej Bohom na jeho vrchu.

110. Cirkev, premenená ohlasovaním zmŕtvychvstania, sa snaží stať miestom, kde možno cítiť a prežívať Izaiášovu víziu, takže bude „pevnosťou slabému, pevnosťou biednemu v jeho úzkosti, úkrytom pred búrkou, tňou pred úpalom“ (Iz 25, 4). Takto otvorí svoje srdce Božiemu kráľovstvu. Keď sa členovia Cirkvi nechajú viesť Pánovým Duchom k horizontom, ktoré predtým nezazreli, prežijú nesmiernu radosť. Vo svojej kráse, pokore a jednoduchosti je to neprestajné obrátenie štýlu Cirkvi, ku ktorému nás synodálny proces pozýva.

111. Encyklika *Fratelli tutti* nám predkladá výzvu, aby sme sa navzájom považovali za sestry a bratov vo vzkriesenom Kristovi, a navrhuje to nie ako status, ale ako spôsob života. Encyklika zdôrazňuje kontrast medzi dobou, v ktorej žijeme, a víziou družného spolužitia, ktorú nám pripravil Boh. Závoj, prikrývka a slzy našej doby sú dôsledkom čoraz väčšej vzájomnej izolácie, rastúceho násilia a polarizácie nášho sveta a vykorenenia zo zdrojov života. Toto *Instrumentum laboris* nám kladie otázky a pýta sa nás, ako byť misijnou synodálnou Cirkvou; ako sa zapojiť do hlbokého počúvania a dialógu; ako byť spoluzodpovední vo svetle dynamiky nášho osobného i komunitného krstného povolania; ako transformovať štruktúry a procesy, aby sa všetci mohli zúčastňovať a podieľať na charizmách, ktoré Duch vlieva každému pre spoločné dobro; ako vykonávať moc a autoritu ako službu. Každá z týchto otázok je službou Cirkvi a cez jej konanie aj možnosťou, ako uzdraviť najhlbšie rany našej doby.

112. Prorok Izaiáš končí svoje proroctvo chválospevom, ktorý by sme mali zborovo opakovať: „Hľa, toto je náš Boh, v neho sme dúfali, že nás spasí! On je Pán, v neho sme dúfali, jasajme a radujme sa z jeho spásy“ (Iz 25, 9). Ako Boží ľud sa pripojme k tejto chvále, ako pútnici nádeje pokračujme na synodálnej ceste smerom k tým, ktorí ešte stále čakajú na ohlasovanie radostnej zvesti o spásе!

Obsah

Skratky.....	2
Úvod.....	I
Tri roky na ceste	III
Pracovný nástroj pre druhé zasadanie	VII
Základy	1
Cirkev ako Boží ľud, sviatosť jednoty	1
Spoločný význam synodality	2
Jednota ako harmónia rozdielnosti.....	4
Sestry a bratia v Kristovi: obnovená vzájomnosť	5
Výzva na obrátenie a reformu.....	7
Prvá časť Vzťahy.....	9
V Kristovi a v Duchu: kresťanská iniciácia	9
Pre Boží ľud: charizmy a služby	11
S vysvätenými služobníkmi: v službe harmónie	14
Medzi cirkvami a vo svete: konkrétnosť spoločenstva.....	16
Druhá časť Cesty	19
Integrálna a spoločná formácia.....	19
Cirkevné rozlišovanie pre misiu	21
Členenie rozhodovacích procesov.....	24
Transparentnosť, uplatňovanie zodpovednosti a hodnotenie.....	25
Tretia časť Miesta	28
Oblasti, v ktorých kráčame spoločne	28
Miestne cirkvi v jednej a jedinej Katolíckej cirkvi.....	31
Zväzky, ktoré utvárajú jednotu Cirkvi.....	32
Služba rímskeho biskupa jednote.....	34
Záver	37
Synodálna Cirkev vo svete.....	37